EQUAL

May, 2024

BIZ BIRGALIKDA GENDER TENGLIGI QO'LLAB-QUVVATLAYMIZ

TRENER QO’LLANMASI

Ushbu nashr Yevropa Ittifoqi bilan birgalikda moliyalashtirildi. Undagi kontent faqat Afina hamkorlikdagi ekspertlar tarmog'ining mas'uliyati bo'lib, Yevropa Ittifoqi nuqtai nazarini aks ettirmaydi.

Co-funded by the European Union

A.N.C.E

FARG'ONA VILOYATI "MEHRJON" AYOLLAR VA BOLALAR MARKAZI

EQUAL

MUNDARIJA

I bo’lim: Gender tengligi va uydagi zo'ravonlikka qarshi kurash

1. Muqaddima va terminologiya
2. Ayollarni himoya qilish va JZ-ga qarshi kurash to'g'risidagi evropa qonunchiligi
3. Samarali monitoring va huquqlar buzilishi haqida hisobot
4. Ayollarning o‘z huquqlari haqida xabardorligini oshirish
5. Oilaviy zo'ravonlikdan jabr ko’rgan ayollarga psixologik, huquqiy yordam va boshqa xizmatlar ko'rsatish
6. Oilaviy zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollarni reintegratsiya qilish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish

II bo’lim: FJT-larining ayollar va qizlarga yaxshiroq xizmatlar ko'rsatish va qo'llab-quvvatlash salohiyatini kuchaytirish

1. Propaganda va lobbichilik
2. Kraudfanding
3. Grantlar va loyiha takliflarini yuborish orqali moliyaviy imkoniyatlarni oshirish
4. Ko'rinish qobiliyati va tarqatish vositalari

Adabiyotlar

Treningni tashkil qilish yoli - trening OLDIDAN foydali qadamlar:

1. Trening ishtirokchilarining ehtiyojlarini baholash

Ishtirokchilardan treningdan oldin onlayn ro'yxatdan o'tish shaklini to'ldirishlarini so'rang. Ular haqida ko'proq ma'lumot olish uchun tegishli savollarni (masalan, ko'p yillik tajriba, tashkilot, tashkilotlardagi lavozimlar va boshqalar), shuningdek, ularning ta'lim ehtiyojlari va savollarini bering. Ushbu munozaradan yangi o'quv maqsadlari paydo bo'lganligini baholang va o'quv materiallarini ularning ehtiyojlariga moslashtirish kerakligini yoki kerak emasligini baholang. Har qanday muhim o'zgarishlarni mahalliy tashkilotchi/mahalliy nodavlat tashkilot bilan muhokama qilishni unutmang.

2. Trening xonasi uchun joy tanlash

Turli xil xona konfiguratsiyasi amaliyotchi tajribasiga ta'sir qilishi mumkin. Ushbu trening uchun ishtirokchilar yarim doira ichida o'tirishlari bilan U shaklidagi o'tirish tartibidan foydalanish tavsiya etiladi. Ushbu tartib ishtirokchilar va ekran va taqdimot o'rtasida yaxshiroq ko'rinishni ta'minlaydi. Bu ishtirokchilarga nafaqat taqdim etilgan tarkibni kuzatish, balki o‘zaro bog‘liqlikni his qilish, faol muhokamalarda qatnashish, o‘z savollari, tajribalari, g‘oyalari va bilimlari bilan o‘rtoqlashish imkonini beradi.

Ishtirokchilar kichik guruhlarga bo'linishi uchun osongina ko'chiriladigan stullarga ega bo'lish muhimdir. Ishtirokchilar kichik guruhlarda yozishlari uchun jadvallarni taqdim etish ham foydali bo'ladi.

3. Barcha kerakli materiallarni, taqdimotlarni va boshqalarni tayyorlang.

Dasturingizni rejalashtirganingizdan so'ng, tadbir muammosiz o'tishi uchun sizga kerak bo'lgan hamma narsa - materiallar, taqdimotlar, nashrlar va boshqalar mavjudligiga ishonch hosil qiling.

4.Treningni baholash

Oxirida ishtirokchilarga treningni baholashlari uchun yetarlicha vaqt qoldiring. Siz chop etilgan baholash shakllarini (yashil bo'lmagan variant) yoki onlayn baholash shaklini (afzalroq, ekologik toza variant) tayyorlashingiz mumkin. HAMMADA smartfon/planshet/noutbuk mavjud bo'lsagina foydalaning). Qanday bo'lmasin, trening PAYTIDA ushbu shakllarni taqdim etishni unutmang va birga bo'lganingizda ularni to'ldirish uchun 5-10 daqiqa vaqt bering. Agar bu vazifa ular allaqachon uyda yoki ish joyida bo'lganida "keyinroq" qoldirilsa, javob tezligi sezilarli darajada kamayadi.

Kerakli materiallar:

- Ko'krak nishonlari
- Markerlar
- Qog'ozli doska
- Qog'ozli doska qog’ozi
- Tasma
- Ajratilgan vaqtning tugashini anglatuvchi kichik gong yoki shunga o'xshash asbob.
- Stikerlar
- Bo'sh A4 varaqlari
- Ruchkalar
- Bosma yoki onlayn baholash shakllari

Quyidagi mashqlardan biriga tayyorgarlik ko'rish uchun quyidagi kartalarni chop eting:

- Ayollar bola tug'adilar, erkaklar esa yo’q.
- Bolalarga g'amxo'rlik qilish ayollarning mas'uliyatidir, chunki ular bolalarni emizishlari mumkin.
- Erkaklarning mo'ylovlari bor.
- Ayollar og'ir narsalarni ko'tara olmaydilar.
- Ayollar tungi vaqtda uydan tashqarida ishlashdan qo'rqishadi
- Erkaklarning ovozi balog'atga etish davrida o’zgaradi, lekin ayollarning ovozi o’zgarmaydi.
- Ayollar hissiyotli, erkaklar esa ratsional.
- Aksariyat ayollarning sochlari uzun, erkaklarning ko'pchiligi esa qisqa.
- Olimlarning aksariyati erkaklar.
- Ovqat pishirish ayollarga oson kechadi

Ishtirokchilar kelganida, ular bilan salomlashing va ularga ism teglari va markerlarini bering, shunda ular o'z ismlarini yozishlari mumkin.

EQUAL

XUSH KELIBSIZ

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Xush kelibsiz:** Mahalliy tashkilot vakillariga o'zlarini va loyihani tanishtirishga ruxsat bering. Ishtirokchilar bilan salomlashing va 5 daqiqadan so'ng o'zingizni tanishtiring. Keyingi kunlar uchun o'z rolingizni tushuntiring.
3	**Trening dasturi:** Ishtirokchilarga trening dasturi orqali yo'l-yo'riq ko'rsating. Ulardan biror narsa qo'shishni xohlashi yoki xohlamashini so'rang. Ochiq va moslashuvchan bo'ling, shunda siz ularning ehtiyojlarini qondirishingiz mumkin. **Dasturni katta qog'ozga yozib, devorga ilib qo'yish mumkin, shunda hamma uni mashg'ulot davomida ko'rishi mumkin.*
4	**Trening qoidalari:** Ishtirokchilarga shuni aytingki, biz keyingi to'rt kun davomida birga bo'lamiz, shuning uchun biz vaqtimizdan unumli foydalanishni va tajribadan qimmatli ma'lumot olishni intiqlik bilan kutamiz. Biz turli kelib chiqishi va tajribalaridan kelib chiqqan bo'lishimiz mumkinligi sababli, ba'zi asosiy qoidalarni o'rnatish muhimdir. Mana, murabbiy tavsiya qiladigan qoidalar. Ishtirokchilardan qo'shish uchun biror narsa bor yoki yo'qligini so'rang. **Qoidalarni katta qog'ozga yozib, devorga ilib qo'yish mumkin, shunda hamma uni mashg'ulot davomida ko'rishi mumkin.*
5	**Siz qanday turdagi tashkilotni vakillik qilasiz?** Ishtirokchilardan turishlarini va xonani aylanib chiqishlarini so'rang. Ulardan norasmiy guruhmi, ro‘yxatdan o‘tgan nodavlat tashkilotni yoki boshqa FJT-ni vakilimi yoki yo‘qligiga qarab xona burchaklarida turli guruhlar tuzishni so‘rang.

Slayd	Ko'rsatmalar
6	**Tashkilotingiz necha yoshda?** Ishtirokchilardan yana aralashib ketishlarini va tashkilot yoshiga qarab turli burchaklarga borishlarini so'rang - 5 yoshgacha, 5 yoshdan 10 yoshgacha yoki 10 yoshdan oshgan.
7	**U bilan faxrlanasizmi?** Va nihoyat, ishtirokchilardan o'z tashkiloti va uning ishi bilan juda faxrlanishlari, biroz mag'rurlanishlari yoki umuman g'ururlanmasliklariga qarab yana turli burchaklarga borishlarini so'rang. Aksariyat ishtirokchilar, ehtimol, o'zlarini juda mag'rur deb bilishadi. O'z ehtirosingizni nishonlash va ularning ishining ahamiyatini ta'kidlash uchun bu ondan foydalaning. Keyin ulardan o'z joylariga qaytishlarini so'rang. Ishtirokchilar turli burchaklarda to'plangan taqdirda, ya'ni, hamma ham o'z ishi bilan faxrlanmaydi, siz aytishingiz mumkin: “Treningdan so'ng barchamiz maqsadli guruhimizga yanada yaxshiroq xizmat ko'rsatish qobiliyatimizni yaxshilaymiz deb umid qilamiz!” Keyin ulardan o'z joylariga qaytishlarini so'rang.
8	**Keling, bir-birimiz bilan tanishamiz** Ishtirokchilarni juftlarga bo'ling. Tanimagan odam bilan gaplashish uchun ularni aralashtirib yuboring. Quyidagi savollardan foydalanib o'zlarini tanishtirishlari uchun ularga 4 daqiqa (har biri 2 daqiqadan) bering: 1. Ismingiz nima? 2. Tashkilotingiz (agar mavjud bo'lsa) qaysi? 3. Mavzu bo'yicha tajribangiz qanday (masalan, menejer, ijtimoiy ishchi, jamoatchilik bilan aloqalar bo'yicha mutaxassis va boshqalar)? 4. Treningdan nimani kutmoqdasiz (aniq bir savolga javob bermoqchimisiz)?

Slayd	Ko'rsatmalar
	Gapirmaydigan ishtirokchi ma'ruzachi nimani baham ko'rganini eslab qolishi kerak. Trener vaqtni ushlab turadi va kichik gong yoki shunga o'xshash asbob yordamida ovoz chiqaradi, shunda ishtirokchilar 2 daqiqadan so'ng joylarni o'zgartirishi mumkin. Yana 2 daqiqadan so'ng, katta guruhga qaytish vaqti keladi. Keyin juftliklar navbatma-navbat bir-birlarini tanishtiradilar (ya'ni o'zlarini tanishtirmaydilar). Barcha ishtirokchilarga bir-birlarini tanishtirishlari va eshitganlarini his qilishlari uchun etarli vaqt ajrating.
9	**Fikrlar va savollar uchun to'xtash joyi** Devorga katta bo'sh qog'ozli doska qog'ozini osib qo'ying. Bu "fikrlar va savollar uchun to'xtash joyi" deb ataladi. Bu har bir ishtirokchi o'z fikrlarini keyinchalik ularga murojaat qilishlari uchun trening davomida "to'xtatish" imkoniyatiga ega bo'lgan maxsus maydon bo'ladi. Ishtirokchilarni eslatma olishga rag'batlantiring va ularga barcha slaydlar va materiallar treningdan keyin taqdim etilishini bildiring.

I BO’LIM

MUQADDIMA VA TERMINOLOGIYA

Slayd	Ko'rsatmalar
10	**I bo’lim: Muqaddima va terminologiya** Bir-birimiz bilan tanishganimizdan so'ng, treningning birinchi qismiga sho'ng'ish vaqti keldi. Biz ba'zi atamalar va asoslarni o'rganamiz.
11	**Jins va genderni aniqlash** Ishtirokchilarni rangli yopishqoq qog'ozlar olishga va “jins” va “gender” so'zlari haqidagi tushunchalarini yozishga taklif qiling. Ularga o'ylanishlari uchun 2-3 daqiqa vaqt bering, so'ngra ularni bo'sh qog'ozli doskaga joylashtirishlarini so'rang. Keyin ishtirokchilarni ikki atama haqidagi fikrlarini muhokama qilishga taklif qiling. Erkaklar va ayollar haqida quyidagi bayonotlar bilan bir nechta ishtirokchilar kartalarini bering. Ishtirokchilarga bir nechta bayonotlarni eshitish arafasida ekanliklarini tushuntiring va ulardan rozi yoki rozi emasligini ko'rsatishlarini so'rang. Agar ular rozi bo'lsa, xonaning bir tomoniga o'tishlari mumkin, agar ular rozi bo'lmasa, qarama-qarshi tomonga o'tishlari mumkin. Agar ular ishonchsiz bo'lsalar, o'rtada qolishlari mumkin. Endi ishtirokchilardan ularga berilgan kartochkalarni birma-bir ovoz chiqarib o‘qishlarini so‘rang. Har bir savoldan so'ng, 1-2 daqiqa vaqt ajrating, ishtirokchilardan nima uchun ular ma'lum bir pozitsiyani egallashlari, bu bayonot ijtimoiy jihatdan qurilgan genderga asoslangan xususiyatlar/xulq-atvorga tegishlimi yoki yo'qligini so'rang. • Ayollar bola tug'adilar, erkaklar esa yo’q. [to'g'ri javob: jinsga asoslangan sababi erkaklarda tuxumdon, bachadon kabi reprodukriv a'zolar yo'q...] • Bolalarga g'amxo'rlik qilish ayollarning mas'uliyatidir, chunki ular bolalarni emizishlari mumkin. [to'g'ri javob: ijtimoiy jihatdan qurilgan, sababi erkaklar o’z tanalari ishlab chiqaradigan sut bilan emiza olmasalar ham, ular chaqaloqlarni sut formulasi bilan boqishlari mumkin] • Erkaklarning mo'ylovlari bor. [to'g'ri javob: ijtimoiy ma’noda qurilgan, sababi ba'zi ayollar ham mo'ylovli bo'lishi mumkin] • Ayollar og'ir narsalarni ko'tara olmaydilar. [to'g'ri javob: ijtimoiy ma’noda qurilgan, sababi ba'zi ayollar og’ir narsalarni ko’tarishi mumkin]

Slayd	Ko'rsatmalar

- Ayollar tungi vaqtda uydan tashqarida ishlashdan qo'rqishadi. [to'g'ri javob: ijtimoiy ma’noda qurilgan, sababi ba'zi ayollar qo’rqmasligi mumkin]
- Erkaklarning ovozi balog'atga etish davrida o’zgaradi, lekin ayollarning ovozi o’zgarmaydi. [to'g'ri javob: jins asosida]
- Ayollar hissiyotli, erkaklar esa ratsional. [to'g'ri javob: ijtimoiy ma’noda qurilgan, sabai erkaklar ham, ayollar ham hissiyotli va ratsionaldir, darajalar har bir shaxsga va uning xarakteriga bog'liq.]
- Aksariyat ayollarning sochlari uzun, erkaklarning ko'pchiligi esa qisqa. [to'g'ri javob: ijtimoiy sababi qurilgan, sabai erkaklar uzun sochli bo'lishi mumkin va ayollar qisqa sochli bo'lishi mumkin]
- Olimlarning aksariyati erkaklar. [to'g'ri javob: ijtimoiy ma’noda qurilgan, sababi ayollar ham buyuk olim bo'lishlari mumkin va tarixda ko'plab misollar mavjud]
- Ovqat pishirish ayollarga oson kechadi [to'g'ri javob: ijtimoiy ma’noda qurilgan, sababi erkaklar ham pishirishni o'rganishlari mumkin]

Ishtirokchilardan qaysi bayonot jinsga asoslangan xususiyatlar/xulq-atvorni ifodalashi va qaysi biri ijtimoiy jihatdan tuzilganligini hal qilishlarini so'rang. Ulardan nima uchun bunday deb o'ylashini tushuntirishlarini so'rang.

Guruhga tushuntiring, bu bayonotlar faqat jamiyatning gender tarafkashligiga olib keladigan erkaklar va ayollar tasvirlarini qanday targ'ib qilishini muhokama qilish uchun mo'ljallangan. Jins va gender o'rtasidagi farqni tushunish nima uchun rivojlanish ishida muhimligini tushuntiring. Bu bizga erkaklar va ayollar o'rtasidagi tengsizlikning sababi ularning biologik xususiyatlariga bog'liq emas, balki erkaklar va ayollarning ijtimoiy jihatdan ma’noda atributlari tufayli ekanligini tushunishga yordam beradi.

Slayd	Ko'rsatmalar
12	**Jins va gender – Ta'riflar** Biroz muhokamadan so'ng ikkita umumiy ta'rifni keltiring: Jins deb odamlar va hayvonlarning biologik xususiyatlari to'plami tushuniladi. U birinchi navbatda jismoniy va fiziologik xususiyatlar, jumladan xromosomalar, genlar ifodasi, gormonlar darajasi va funktsiyalari, reproduktiv/jinsiy anatomiya bilan bog'liq. Jins odatda ayol yoki erkak deb tasniflanadi, lekin jinsni tashkil etuvchi biologik belgilar, shuningdek bu xususiyatlarning qanday namoyon bo'lishida farqlar mavjud. Gender ijtimoiy jihatdan qurilgan rollarni, xulq-atvorni, o'zini namoyon qilish va qizlarni, ayollarni, o'g'il bolalarni, erkaklar va gender xilma-xilligini anglatadi. Bu odamlarning o'zini va bir-birini qanday tanishi, ular qanday harakat qilishlari va o'zaro ta'siri, jamiyatda kuch va resurslar taqsimotiga ta'sir qiladi. Gender identifikatori ikkilik (qiz/ayol, yigit/erkak) bilan chegaralanmaydi va statik emas; u kontinuumda mavjud va vaqt o'tishi bilan o'zgarishi mumkin. Guruh uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lgan ba'zi jihatlarni ajratib ko'rsatishdan qo'rqmang.
13	**Shaxsiy ta'sirni o'rganish** Birlashtirilgan maqsadlarini tushuntirishdan boshlang: gender ishtirokchilarning hayotiga qanday ta'sir qilganini o'rganing va gender ongining asosiy daqiqalarini aks ettiring. Ishtirokchilar o'zlarining jinsi haqida bilishgan va bu ularning tajribasiga qanday ta'sir qilgani haqida o'ylashlarini so'rang. Ishtirokchilardan qog'ozga vaqt jadvalini chizishlarini so'rang va ular o'zlarining jinsi va har bir daqiqani belgilaydigan kalit so'zlardan xabardor bo'lgan paytlarni yozib qo'ying. Ishtirokchilar bolalik tajribasi, ijtimoiy umidlar, shaxsiy yutuqlar, film, qo'shiq yoki ular uchrashgan odamlar kabi turli jihatlarni aks ettirishi kerak.

Slayd	Ko'rsatmalar

Ishtirokchilarni kichik guruhlarga bo'ling va ularni o'z guruhlari a'zolari bilan o'zlarining gender vaqt jadvallarini baham ko'rishga taklif qiling, ular aniqlagan fikrlarni va ularning jins haqidagi tasavvurlariga qanday ta'sir qilganligini muhokama qiling. Ishtirokchilarga o'zlari uchun ma’qul bo'lgan narsalarni baham ko'rishlari mumkinligini eslatib turing va ularni hurmat bilan tinglash va guruhlarda baham ko'rishga undaydi.

Ishtirokchilarni tadbirdan o'z his-tuyg'ulari va o'rganganlarini baham ko'rishga taklif qilish orqali plenar sessiyani tashkil qiling. Ishtirokchilarni gender haqida o'rganganlarini va bu odamlarga qanday ta'sir qilishini muhokama qilishga taklif qiling. Gender rollarining va kutilgan natijalarning murakkabligi haqida ochiq va halol muloqotni rag'batlantirish.

Ishtirokchilarni an'anaviy gender rollari tomonidan yaratilgan taxminlarni aniqlash va muhokama qilishni so'rash orqali gender rollari haqida miya hujumiga jalb qiling. Ishtirokchilardan ushbu kutilgan natijalarni ko’rsatish uchun kundalik hayotlaridan aniq misollar keltirishlarini so'rang.

Gender identifikatori kontseptsiyasi haqida fikr yuriting, bu shaxsning shaxsiyatining bir qismi ekanligini ta'kidlab, umidlar bajarilmaganda paydo bo'lishi mumkin bo'lgan noqulaylikni tan oling. Ishtirokchilarni sezgir, rahm-shafqatli va boshqalarning gender o'ziga xosligi va ifodasini hurmat qilishga undash.

Qo'shimcha eslatmalar:

- Seans davomida ishtirokchilar o'z fikrlari va tajribalarini baham ko'rishlari uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhit yarating.
- Ishtirokchilar o'rtasida faol ishtirok etish va hurmat bilan tinglashni rag'batlantirish.
- Zarur bo'lganda, ayniqsa, almashish va fikr yuritish paytida ko'rsatma va yordam bering.

Slayd	ko’rsatmalar
14	**Genderlar tengligi va genderlar tengsizligi – Ta'riflar** Stikerlarni tarqating va ishtirokchilardan "genderlar tengligi" va "genderlar tengsizlik" atamalari bilan bog'langan so'zlar, iboralar va rasmlarni yozishni so'rang. Ularni ham ta'riflar, ham kundalik oqibatlar haqida o'ylashga undash. Bir kishi uchun kamida 5 ta stikerdan foydalanishga harakat qiling. Keyin ta'riflarni keltiring va ularni muhokama qiling.
15	**Genderlar tengligi - Ta'rif** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Resurs va imkoniyatlardan genderidan qat’iy nazar teng foydalanishni ta’minlash, shu jumladan iqtisodiyot va qarorlar qabul qilish jarayonlarida ishtirok etish. • UNICEF ta’rifi: “ayollar va erkaklar, qizlar va o‘g‘il bolalar bir xil huquqlardan, resurslardan, imkoniyatlardan va himoyalardan foydalanadilar. Bu qizlar va o'g'il bolalar, ayollar va erkaklar bir xil bo'lishini yoki aynan bir xil munosabatda bo'lishlarini talab qilmaydi. • 2017 yil holatiga ko'ra, bu BMT-ning 17 barqaror rivojlanish maqsadlarining (BRM-lar) 5-inchisidir.
16	**Genderlar tengsizligi – Ta’rifi** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Jinsga qarab odamlarga teng munosabatda bo'lmaydigan ijtimoiy hodisa • Genderlik kamsitish yoki seksizm tufayli yuzaga kelishi mumkin•Jamiyatda hukmron bo'lgan biologiya, psixologiya yoki madaniy me'yorlardagi farqlar (ham empirik, ham ijtimoiy tuzilmalar) tufayli yuzaga kelishi mumkin

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Butun dunyo bo'ylab bu hodisa asosan sog'liqni saqlash, ta'lim va iqtisodiy hayot kabi sohalarda ayollarga ta'sir qiladi • Genderlar tengsizligi har yili BMT Taraqqiyot Dasturining Inson taraqqiyoti bo'yicha hisobotlarida o'lchanadi.
17	**Ijtimoiy normalar va stereotiplar – Ta’riflar** Quyidagi fikrlarni keltiring: • **Ijtimoiy normalar** guruhlar tomonidan qabul qilinadigan xulq-atvorning umumiy standartlaridir. Ijtimoiy normalar jamiyat a'zolarining xatti-harakatlarini tartibga soluvchi yoki qoidalar va qonunlarga kodlangan norasmiy tushunchalar bo'lishi mumkin. • **Stereotip** bu guruh a'zolari tomonidan umumiy bo'lgan va alohida ma'noga ega bo'lgan soddalashtirilgan va standartlashtirilgan tushuncha yoki tasvir.
18	**Jinsiy zo’ravonlik (JZ) – Ta’riflar Quyidagi fikrlarni keltiring:** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Biror kishini genderi tufayli nishonga oladigan zo'ravonlik yoki ma'lum bir jinsdagi shaxslarga nomutanosib ravishda ta'sir qiladigan zo'ravonlik. • Ayollarga nisbatan zo'ravonlik inson huquqlarining buzilishi va ayollarga nisbatan diskriminatsiya sifatida tushuniladi. Bu shuni anglatadiki, genderga asoslangan zo'ravonlikning barcha harakatlariga olib keladi va quyidagilarga olib keladi: 1) jismoniy zarar, 2) jinsiy zarar, 3) psixologik yoki 4) iqtisodiy zarar yoki 5) ayollarni azoblash. • Ayollar va qizlar JZ-ning asosiy qurbonlari bo'lishlari bilan birga, bu oilalar va jamiyatlarga jiddiy zarar etkazadi.
19	**Jinsiy zo’ravonlik (JZ) – Ta’riflar** Videoni tomosha qiling – https://www.youtube.com/watch?v=JZqAuRa7o7w Va muhokama qiling

Slayd	Ko'rsatmalar
20	**JZ shakllari** Quyidagi fikrlarni keltiring: • **Jismoniy** – jarohatlar, azob-uqubatlar va sog'liq bilan muammolar. Og'ir holatlarda bu hatto o'limga olib kelishi mumkin. Odatdagi shakllarga kaltaklash, bo'g'ish, surish va qurol ishlatish kiradi. • **Jinsiy** – roziliksiz jinsiy harakatlar, jinsiy harakatlarga urinishlar, odam savdosi yoki ularning roziligisiz uning jinsiy orientatsiyasiga qaratilgan harakatlar. • **Psixologik** – psixologik zo'ravonlik harakatlari. Masalan, nazorat, majburlash, iqtisodiy zo'ravonlik va shantaj.
21	**JZ misollari** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Istaksiz jismoniy aloqa (masalan, teginish, quchoqlash, erkalash va boshqalar.) • Provokatsion qarashlar (masalan, tana qismlarigava boshqalar). Jinsiy yoki behayo hazillar, hikoyalar va boshqalarni aytish. • Sizning shaxsiy hayotingiz, tashqi ko'rinishingiz yoki anatomiyangiz haqida jinsiy/jinsiy sharhlar va haqoratli savollar. • Jinsiy ma’nodagi og'zaki bo'lmagan xatti-harakatlar (masalan, shivirlash yoki hushtak chalish, ko'z qisish, tana qismlarini ko'rsatish va hokazolar) • Pornografik/tajovuzkor jinsiy materiallarni (fotosuratlar, rasmlar, narsalar va boshqalar) ko’rsatish. • Xatlar, eslatmalar, elektron pochta xabarlari, telefon qo'ng'iroqlari yoki jinsiy/tajovuzkor materiallar. • Jinsiy aloqada bo'lish, to'g'ridan-to'g'ri yoki bilvosita tahdid qilish yoki istalmagan jinsiy faoliyat uchun pora olish maqsadida tovlamachilik • Uchrashuv yoki jinsiy aloqa uchun doimiy talablar/bosim Doimiy ta'qib qilish • Zo'rlash, zo'rlashga urinish yoki jinsiy tajovuz

Slayd	Ko'rsatmalar
22	**JZ – BMT ma’lumotlari** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Birlashgan Millatlar Tashkilotining Aholishunoslik jamg'armasi (UNFPA) genderga asoslangan zo'ravonlikka javob berish va kamaytirish bo'yicha ishlaydigan etakchi agentlikdir • JZ dunyodagi eng keng tarqalgan inson huquqlari buzilish (UNFPA) turlaridan biridir • Har uch ayol-qizdan biri yaqin sherigiga, jinsiy zo'ravonlikka yoki ikkalasiga ham duchor bo'lgan (UNFPA) • O'rtacha har 11 daqiqada bir ayol yoki qiz oila a'zosi tomonidan o'ldiriladi (UNFPA) • Bugungi kunda 200 million ayol-qizlar ayol jinsiy a'zolarini kesish jarayonidan o’tgan (UNFPA) • Har beshinchi qiz 18 yoshgacha turmushga chiqadi (UNFPA) • Bu amaliyotlarning barchasi gender tengsizligidan kelib chiqadi (UNFPA)
23	**JZ – Tarkibiy muammo** Videoni tomosha qiling – https://www.youtube.com/watch?v=SBDDLchVu6I Va muhokama qiling
24	**Aysberg modeli** Aysberg modelini tasavvur qiling – biz bilamizki, aysbergning atigi 10 foizi suv ustida ko‘rinadi. Qolgan 90%-i ko'rinmasligi mumkin, ammo bu asosiy sabab. Aysbergni 4 qismga bo'lish mumkin: 1. **Tadbir darajasi:** Biz dunyoni odatda his qiladigan daraja 2. **Shakl darajasi:** Agar biz voqealar darajasidan biroz pastroqqa qarasak, biz ko'pincha naqshlarni sezamiz. Shunga o'xshash voqealar avval ham sodir bo'lgan. 3. **Struktura darajasi:** Shakl darajasidan pastda struktura darajasi joylashgan. Bu darajada biz so'raymiz: "Biz kuzatayotgan shaklga nima sabab bo'lmoqda?"

Slayd	Ko'rsatmalar

4. **Ruhiy model darajasi:** Ruhiy modellar - bu tuzilmalarning o'zlari kabi ishlashini ta'minlaydigan munosabatlar, e'tiqodlar, axloqlar, umidlar va qadriyatlardir. Bu ko'pincha jamiyatimiz yoki oilamizdan ongsiz ravishda o'zlashtirgan va, ehtimol, anglab etmaydigan e'tiqodlardir.

Bu yerda batafsil - https://toolbox.hyperisland.com/a-systems-thinking-model- the-iceberg

25 **JZ aysberg modeli**

Agar biz JZ mavzusiga kelsak, biz aysberg modelini ko'ramiz. Ishtirokchilardan 4 darajani aniqlashni so'rang va har bir daraja bilan nima bog'liqligini muhokama qiling, yuqoridan boshlab. Ulardan boshqa misollar keltira oladimi yoki yo'qligini so'rang.

Namuna ta'riflari:

- **Qotillik –** muayyan yurisdiktsiyada qonun bilan belgilangan zaruriy niyat bilan boshqa shaxsning hayotini asossiz ravishda noqonuniy ravishda o'ldirish
- **Zo'rlash –** jinsiy aloqa yoki jinsiy ma’noda kirishning boshqa shakllarini o'z ichiga olgan jinsiy tajovuzning bir turi, ularning roziligisiz amalga oshiriladi.
- **Jinsiy zo'ravonlik –** bir odamning boshqasiga nisbatan haqoratli jinsiy xulq-atvori. Bu ko'pincha kuch ishlatib yoki boshqa shaxs yordamida amalga oshiriladi.
- **Jismoniy zo'ravonlik –** badan bilan aloqa qilish orqali boshqa odam yoki hayvonga zarar yetkazadigan yoki shikast etkazadigan har qanday qasddan harakat
- **Emotsional zo'ravonlik –** shaxsning boshqa shaxsni psixologik zararga olib kelishi mumkin bo'lgan xatti-harakatiga duchor qilishi yoki unga duchor qilishi bilan tavsiflangan zo'ravonlik shakli, shu jumladan tashvish, surunkali depressiya yoki travmadan keyingi stress buzilishi
- **Boshqarish –** shaxsning o'ziga, boshqalarga, uning sharoitlariga, atrof-muhitga yoki boshqa holatlarga ta'sir qilish qobiliyati yoki qobiliyatini idrok etishi

Slayd

Ko'rsatmalar

- **Tahdid –** boshqa shaxsga zarar yetkazish yoki yo'qotish niyati haqida xabar berish
- **Etakchilik to'siqlar –** etakchilik to'siqlari etakchining jinsiga asoslangan va etakchilik uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarga bog'liq emas
- **Gender ish haqi farqi –** ishlaydigan erkaklar va ayollar o'rtasidagi o'rtacha ish haqi farqi
- **Shisha shift –** odatda marginal jinsdagi odamlarga nisbatan qo'llaniladigan metafora, ezilgan demografik ierarxiyada ma'lum darajadan yuqoriga ko'tarilishiga to'sqinlik qiladigan ko'rinmas to'siqni nazarda tutish uchun ishlatiladi.
- **Haqorat tili –** ayollarni ko'nikma va bilimlari uchun emas, balki ayol ekanligi uchun tanqid qiladigan til, Ayollarni jinsiylashtirish - xulq-atvor yoki shaxsiyatning jinsiy tabiatiga urg'u berish.
- **An'anaviy qattiq rollar –** erkaklar va ayollar tabiiy ravishda turli vazifalar va mas'uliyatlarga mos kelishi yoki ularning individual xususiyatlariga emas, balki jinsiga bog'liq bo'lgan yoqtirishlari, yoqtirmasliklari, istaklari, qiziqishlari va qobiliyatlariga ega ekanligi haqidagi doimiy e'tiqod va taxminlar
- **Seksistlik sharhlar va hazillar –** turli yo'llar bilan ayollarni kamsitadigan tildan foydalanish

Savollar

Ishtirokchilardan savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

1.

AYOLLARNI HIMOYA QILISH VA JZ-GA QARSHI KURASH TO'G'RISIDAGI EVROPA QONUNCHILIGI

Slayd	Ko'rsatmalar
27	**Ayollarni himoya qilish va JZ-ga qarshi kurash to'g'risidagi evropa qonunchiligi** Biz ta'riflarni muhokama qilganimizdan so'ng, ayollarni himoya qilish va JZ-ga qarshi kurashishning huquqiy asoslarini ko'rib chiqish vaqti keldi.
28	**Istanbul konventsiyasi** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Yevropa Kengashining ayollarga nisbatan zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlikning oldini olish va unga qarshi kurash to‘g‘risidagi konventsiyasi – “Istanbul konventsiyasi” – 2011-yil 11-mayda Turkiyaning Istanbul shahrida imzolangan Yevropa Kengashining ayollarga nisbatan zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlikka qarshi inson huquqlari to'g'risidagi shartnomasidir. Konventsiyaning maqsadi zo'ravonlikning oldini olish, jabrlanuvchilarni himoya qilish va aybdorlarning jazosiz qolishini tugatishdir. • Bu ushbu sohadagi xalqaro standartlar uchun etalon hisoblanadi. • Bu “ayollarga nisbatan zo‘ravonlikka qarshi kurashishning keng qamrovli yuridik asosi va yondashuvini yaratuvchi” birinchi yuridik kuchga ega hujjat bo‘lib, oiladagi zo‘ravonlikning oldini olish, jabrlanuvchilarni himoya qilish va jinoyat sodir etganlikda ayblanayotgan shaxslarni javobgarlikka tortishga qaratilgan. • Konventsiya ayollarga nisbatan zo'ravonlik ayollar bo'lganligi sababli ularga nisbatan amalga oshiriladigan jinsiy zo'ravonlikning bir turi ekanligini tushunishga asoslanadi. • Davlat ushbu muammoni har qanday ko'rinishda to'liq hal etishi va ayollarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish, jabrlanganlarni himoya qilish va aybdorlarni javobgarlikka tortish choralarini ko'rish majburiyatiga ega. Aks holda, bu davlat zimmasiga yuklanadi.
29	**Istanbul konventsiyasi – Imzolovchilar** Quyidagi fikrlarni keltiring:

Slayd	Ko'rsatmalar

- 2019-yil mart oyi holatiga ko‘ra, u 45 davlat va Yevropa Ittifoqi tomonidan imzolangan.
- 2012-yilning 12-martida Turkiya konventsiyani ratifikatsiya qilgan birinchi davlat bo‘ldi, 2013-yildan 2024-yilgacha 37 ta boshqa davlat va Yevropa Ittifoqi keyingi o‘rinlarni egalladi (Albaniya, Andorra, Avstriya, Belgiya, Bosniya va Gertsegovina, Xorvatiya, Kipr, Daniya, Estoniya, Finlyandiya, Fransiya, Gruziya, Germaniya, Gretsiya, Islandiya, Irlandiya, Italiya, Latviya, Lixtenshteyn, Lyuksemburg, Malta, Moldova, Monako, Chernogoriya, Niderlandiya, Shimoliy Makedoniya, Norvegiya, Polsha, Portugaliya, Ruminiya, San-Marino, Serbiya, Sloveniya, Ispaniya, Shvetsiya, Shveytsariya, Ukraina, Buyuk Britaniya).
- Konventsiya 2014-yil 1-avgustda kuchga kirdi.
- 2021-yil 20-martda bekor qilinganidan keyin, 2021-yili Turkiya konvensiyadan roziligini qaytarib olgan birinchi va yagona davlat bo‘ldi. Konvensiya bekor qilinganidan keyin Turkiyada 2021-yil 1-iyuldan boshlab o‘z kuchini to‘xtatdi.
- 2023-yil 1-iyunda Yevropa Ittifoqi Kengashi Yevropa Ittifoqining Istanbul konventsiyasiga qo‘shilishini ma’qulladi. 2023-yil 28-iyun kuni Yevropa Ittifoqi Istanbul konventsiyasini ratifikatsiya qildi.

Istanbul konventsiyasi – Muhim fikrlar

Quyidagi fikrlarni keltiring:

- Ayollarga nisbatan zo'ravonlikka chek qo'yish bo'yicha Yevropa tarixiy shartnoma
- Ayollarning jinsiy zo'ravonlikka duch kelganini tan olish.
- Ayollarga nisbatan zo'ravonlikning ko'plab shakllariga javob berish
- To'rtta maqsad: Oldini olish, himoya qilish, ta'qib qilish va kelishilgan siyosat
- Barcha xilma-xillikdagi barcha ayollar va qizlarning xavfsizligi va imkoniyatlarini kengaytirish.
- Trendlar va muammolarni aniqlash uchun nazorat qilish mexanizmi
- Amaldagi Istanbul konventsiyasi: o'zgarishlarni rag'batlantirish va impulsni yaratish

Slayd	Ko'rsatmalar
31	**Istanbul konventsiyasi – Izohli hisobot** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Ayollarga nisbatan zo'ravonlik va oiladagi zo'ravonlikning oldini olish va unga qarshi kurashish bo'yicha Yevropa Kengashi Konventsiyasiga tushuntirish hisoboti juda muhim qo'shimcha hujjatdir. Istanbul, 11 may, 2011 yil. • Unda Konventsiyaning har bir moddasi bo'yicha batafsil ma'lumot berilgan. • Bu yerda to'liq o'qing - https://rm.coe.int/1680a48903 Istanbul konventsiyasi – Ta'riflar Quyidagi fikrlarni keltiring:
32	**3-modda – Ta'riflar** • "Ayollarga nisbatan zo'ravonlik" - inson huquqlarining buzilishi va ayollarga nisbatan kamsitishning bir shakli va ayollarga jismoniy, jinsiy, ruhiy yoki iqtisodiy zarar etkazish yoki azob-uqubatlarga olib keladigan genderga asoslangan zo'ravonlikning barcha harakatlari, shu jumladan, jamoat yoki shaxsiy hayotda sodir bo'lishidan qat'i nazar, bunday harakatlar bilan tahdid qilish, majburlash yoki o'zboshimchalik bilan ozodlikdan mahrum qilish; • **"Oiladagi zo'ravonlik"** - aybdorning jabrlanuvchi bilan bir joyda yashashi yoki yashaganligidan qat'i nazar, oila yoki uy xo'jaligida, sobiq yoki hozirgi turmush o'rtoqlar yoki sheriklar o'rtasida sodir bo'lgan barcha jismoniy, jinsiy, psixologik yoki iqtisodiy zo'ravonlik harakatlari; • **"Gender"** - ma'lum bir jamiyat ayollar va erkaklar uchun mos deb hisoblaydigan ijtimoiy jihatdan qurilgan rollar, harakatlar, faoliyat va fazilatlar; • **"Ayollarga nisbatan jinsiy zo'ravonlik"** ayol bo'lgani uchun unga qarshi qaratilgan yoki ayollarga nomutanosib ravishda ta'sir qiladigan zo'ravonlikni anglatadi.

Slayd	ko’rsatmalar
33	**Yevropa Ittifoqi (1) – Chora-tadbirlar** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Evropa Ittifoqi ayollar va bolalarni 1) qonunchilik va 2) amaliyot orqali gender va oilaviy zo'ravonlikdan himoya qiladi. • YI 2017-yilda Istanbul konventsiyasini imzolagan va qabul qilish jarayoni Yevropa Kengashiga qo‘shilish to‘g‘risidagi hujjatni saqlash uchun topshirish bilan 2023-yilning iyun oyida yakunlangan. • Yevropa Komissiyasi, o'zining muvofiqlashtiruvchi organi rolida (Istanbul konventsiyasining 10-moddasi) Yevropa Ittifoqiga a’zo bo‘lish sohalarida Konventsiyaning bajarilishini muvofiqlashtiradi va nazorat qiladi. • Yevropa Ittifoqining genderlar tengligi strategiyasi 2020–2025 ayollarga nisbatan gender asosidagi zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlikni to’xtatish bo‘yicha intiluvchan chora-tadbirlar kompleksini nazarda tutadi. • Jabrlanuvchilarning huquqlari jinoiy jarayonning barcha bosqichlarida barcha jinoyatlardan jabrlanganlarning huquqlari, qo'llab-quvvatlashi va himoyasi bo'yicha minimal standartlarni belgilovchi Yevropa Ittifoqi direktivasi orqali mustahkamlanadi. • Shuningdek Yevropa Ittifoqi himoya choralarini o'zaro tan olish uchun vositalarni yaratdi (masalan, bir a'zo davlatda chiqarilgan taqiqlovchi yoki cheklovchi buyruqlar boshqasida minimal byurokratiya bilan tan olinadi).
34	**Yevropa Ittifoqi (2) – chora-tadbirlar** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Shuningdek, a'zo davlatlar ishga joylashish, tovarlar va xizmatlarga kirish va etkazib berishda jinsiy zo'ravonlikni taqiqlashlari kerak. • 2023-yil 29-noyabrda Komissiya erkaklar va o'g'il bolalarni jalb qilish asosiy e'tibor sifatida belgilangan Genderga asoslangan va oiladagi zo‘ravonlikning oldini olish bo‘yicha Yevropa Ittifoqi tarmog‘ini tashkil etdi.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Komissiya gender asosidagi zo'ravonlikka qarshi kurashish bo'yicha loyihalarni Fuqarolik, tenglik, huquqlar va qadriyatlar dasturining Dafna oqimi orqali amalga oshiruvchi tashkilotlarni moliyalashtiradi • Shuningdek, Yevropa Ittifoqi gender tengligi masalalari bo'yicha ilg'or tajriba almashishni tashkil etish orqali Yevropa Ittifoqi mamlakatlari o'rtasida umumiy yechimlarni izlashga yordam beradi. Masalan, Gender tengligi bo‘yicha o‘zaro ta’lim dasturi doirasida ayollarga nisbatan zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlikka barham berishning turli jihatlariga bag‘ishlangan seminarlar tashkil etildi. • Shuningdek, Yevropa Ittifoqi gender asosidagi zo'ravonlik bo'yicha tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlaydi.
35	**Yevropa Ittifoqi (3) – Yangi direktiva** Quyidagi fikrlarni keltiring: • 2022-yil 8-martda Komissiya ayollarga nisbatan zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlik bo‘yicha direktiva bo‘yicha taklifni qabul qildi. U jinoyat qurbonlarining ushbu demografiyasini himoya qilish, a'zo davlatlar tomonidan amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlarni kuchaytirish bo'yicha aniq qoidalarni belgilaydi. U onlayn yoki oflayn rejimda sodir bo'lishidan qat'i nazar, bunday zo'ravonlikdan Yevropa Ittifoqi bo'ylab minimal himoya darajasini ta'minlashga qaratilgan. • 2024-yil 6-fevralda Komissiya Yevropa parlamenti va Kengashi o‘rtasida 2022-yil mart oyidan boshlab ayollarga nisbatan zo‘ravonlik va oiladagi zo‘ravonlikka qarshi kurash bo‘yicha Direktiva bo‘yicha Komissiya taklifi bo‘yicha erishilgan siyosiy shartnomani mamnuniyat bilan qabul qildi.
36	**Yevropa Ittifoqi (4) – Yangi direktiva – Asosiy elementlar** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Zo'rlash, ayollarning jinsiy a'zolarini kesish va kiber zo'ravonlikni jinoiylashtirish • Xavfsiz hisobot berish va xavfni baholash tartib-qoidalari • Sud jarayoni davomida jabrlanuvchilarning shaxsiy daxlsizligini hurmat qilish va zararni qoplash huquqi

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Ishonch telefonlari va zo'rlash inqirozi markazlari orqali jabrlanuvchilarni qo'llab-quvvatlash • Yaxshilangan muvofiqlashtirish va hamkorlik
37	**JZ to'g'risidagi O'zbekiston qonunchiligi** Quyidagi fikrlarni keltiring: ...
38	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

2.

SAMARALI MONITORING VA HUQUQLAR BUZILISHI HAQIDA HISOBOT

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Samarali monitoring va huquqlar buzilishi haqida hisobot** Shuningdek, biz ta'riflarni Yevropa va O'zbekiston qonunchiligini o'rganib chiqqanimizdan so'ng, JZ-ni monitoring qilish va hisobot berish mavzusini ko'rib chiqish vaqti keldi.
3	**GREVIO – Ayollarga nisbatan zo'ravonlik va oiladagi zo'ravonlik bo'yicha ekspertlar guruhi** Avvalo, Istanbul konventsiyasining rasmiy nazorat mexanizmi haqida to‘xtalib o‘tamiz. Quyidagi fikrlarni keltiring: • GREVIO Tomonlar orqali Istanbul konventsiyasining bajarilishini nazorat qilish uchun mas'ul bo'lgan mustaqil ekspertlar organi. • GREVIO konventsiya qoidalariga rioya etilishini ta'minlash uchun tomonlar tomonidan amalga oshirilgan qonunchilik va boshqa harakatlarni baholovchi hisobotlarni chiqaradi. • Konventsiya tomonlarining qo'mitasi a'zolarni saylaydi va ayollar va erkaklarning muvozanatli ishtirokini, geografik muvozanatni va fanlararo ekspertizasini ta'minlaydi.
4	**GREVIO – Joriy baholash** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Ushbu nazorat qilish tartibi har bir tomon konventsiyada bayon etilgan ko'pgina qoidalarni qay darajada amalga oshirganligi to'g'risida to'liq baho berish uchun mo'ljallangan. • Asosiy baholash tartibi konventsiyaning deyarli barcha ishtirokchilari tomonidan yakunlangan. • GREVIO-ning “Qo‘llab-quvvatlash, himoya qilish va adolat o’rnatish orqali ishonchni mustahkamlash” nomli 1-tematik baholash protsedurasi 2022-yil oktabr oyida ishga tushirilgan

Slayd	Ko'rsatmalar
5	**Milliy darajada nazorat qilish va hisobot berish** Endi FJT-ning milliy, mintaqaviy va mahalliy miqyosda JZ-ni qanday nazorat qilishlari mumkinligining amaliy jihatlarini ko'rib chiqamiz. Quyidagi fikrlarni keltiring: Milliy/mintaqaviy/mahalliy darajada muassasalar va FJT tashkilotlariga oilaviy zo'ravonlik qurboni va/yoki uning qarindoshlari va do'stlari quyidagi holatlar haqida xabar berishlari mumkin bo'lgan xavfsiz, anonim hisobot tizimini ishlab chiqish tavsiya etiladi: • Ishonch telefoni • Onlayn • Mavjud joyda (agar iloji bo'lsa) • Agar ushbu tizim bir nechta tillarda hisobotlarni qabul qilsa, yaxshi amaliyot bo'lar edi. • Yuridik va psixologik yordam ko'rsatishga qodir malakali o'qitilgan mutaxassislar bo'lishi kerak. • Ko'pincha bu ekspertlar o'qitilgan ko'ngillilardir. • 24/7 xizmat ko'rsatish afzalroq.
6	**JZ-ni qanday aniqlash mumkin** Ishtirokchilarni stikerlardan foydalanishga taklif qiling va yuzidagi ko'karishlar yoki to'satdan vazn yo'qotish va hokazo kabi oiladagi zo'ravonlikni ko'rsatishi MUMKIN bo'lgan 3-4 turdagi belgilar/xulq-atvorni yozishga taklif qiling. Bu misollar ishtirokchilarning kasbiy tajribasidan yoki ularning jamoat ishlaridan kelib chiqishi mumkin. Guruhdagi maslahatlarni muhokama qiling va ularni bir nechta naqshlarga guruhlashga harakat qiling. Shuni ta'kidlashni unutmangki, bu mumkin bo'lgan belgilarning faqat bir qismidir!

Slayd	Ko'rsatmalar
7	**JZ-ni ko'rsatishi mumkin bo'lgan holatlar (1)** Endi biz ba'zi fikrlarni to'pladik, keling, JZ-ni ko'rsatishi MUMKIN bo'lgan uchta asosiy shartni ko'rib chiqaylik: psixologik, jismoniy va iqtisodiy. Guruhga bular shunchaki takliflar ekanligini aytishni unutmang; bu aniq ro'yxat emas! Quyidagi fikrlarni keltiring: **Psixologik:** • Aybdorlik, uyat, g'azab, qayg'u, tushkunlik, nochorlik, umidsizlik, bo'shlik, kuchsizlik, bo'g'ilish hissi • Qo'rquv, doimiy xavf tuyg'usi • O'zingizga va boshqalarga g'amxo'rlik qila olmaslik • Diqqatni jamlashdagi qiyinchilik • Chuqur yolg'izlik (begonalik) • Tashabbusning yo'qligi, hayotga yolg'iz qolishdan qo'rqish, hayotning mazmuni va qiziqishning yo'qligi • O'zini hurmat qilishning etishmasligi • Hayajonlanish, asabiylashish • Izolyatsiya - zo'ravonga yoqmaydigan odamlar, joylar, harakatlar, xatti-harakatlar va munosabatlardan qochish (zo'ravonlikning kuchayishiga qarshi himoya sifatida) • Ijtimoiy va ko'ngilochar tadbirlarni qisqartirish
8	**JZ-ni ko'rsatishi mumkin bo'lgan holatlar (2)** Quyidagi fikrlarni keltiring: **Jismoniy:** • Noma'lum singan suyaklar, ko'karishlar yoki kesilgan joylar • Jismoniy xususiyatlarni yashirishga urinishlar (quyoshdan nuridan himoyalaydigan ko'zoynaklari, sharflar, oddiy kiyimdan tashqariga chiqadigan yoki ob-havoga mos kelmaydigan uzun ko'ylaklar)

Slayd	Ko'rsatmalar

- Taxikardiya
- Qo'rquv uyg'otuvchi xatti-harakatlar
- Uyqu buzilishi
- Ovqatlanish buzilishi
- Bosh og'rig'i
- Mushak og'rig'i
- Narkotik moddalarni suiiste'mol qilish

Iqtisodiy:

- Moliyaviy qiyinchiliklar yoki odatdagidan ko'proq pul/moddiy mulk
- Ish joyini tez-tez o'zgartirish
- Ishsizlik

9

JZ-ni ko'rsatishi mumkin bo'lgan holatlar – Jinsiy zo'ravonlik

Jinsiy zo'ravonlik holatlarida bu sharoitlar yanada og'ir bo'lishi mumkin.

Quyidagi fikrlarni keltiring:

- Mulohaza
- Intruziv fikrlar (jarohat xotirasi to'satdan tashvishli shaklda qaytadi)
- Jismoniy reaktsiyalar (jarohat olingan voqeani eslash paytida titroq yoki hushidan ketish)
- Xotiralar
- Qo'rqinchli tushlar

10

FJT-lar uchun yaxshi amaliyotlar

Nihoyat, keling, FJT-lar uchun bir nechta yaxshi amaliyotlarni muhokama qilaylik.

Slayd	Ko'rsatmalar
	Quyidagi fikrlarni keltiring: • Ehtimol qurbonlar haqida ma'lumot to'plang va tekshiring - veb-sayt, ijtimoiy tarmoqlar, ilovalar orqali • Kasalxonalar va shifokorlar bilan hamkorlik o’rnating • Potentsial guvohlarni xabardor qilish/o'qitish • Yuridik yordam dasturlari - uyda, ishda bo’lganda, begonalar uchun • O'zaro ishonch tizimini yaratish (ayollar o'rtasida maslahat va yordam) • Gretsiyadagi Panic Button ilovasi - politsiyaga tezkor xabar berish uchun Keyin ishtirokchilardan O'zbekiston yoki boshqa mamlakatlardan bilgan yaxshi amaliyotlardan ba'zi misollarni qo'shishlari mumkinligini so'rang.
11	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang.

Slayd	Ko'rsatmalar
	Quyidagi fikrlarni keltiring: • Ehtimol qurbonlar haqida ma'lumot to'plang va tekshiring - veb-sayt, ijtimoiy tarmoqlar, ilovalar orqali • Kasalxonalar va shifokorlar bilan hamkorlik o’rnating • Potentsial guvohlarni xabardor qilish/o'qitish • Yuridik yordam dasturlari - uyda, ishda bo’lganda, begonalar uchun • O'zaro ishonch tizimini yaratish (ayollar o'rtasida maslahat va yordam) • Gretsiyadagi Panic Button ilovasi - politsiyaga tezkor xabar berish uchun Keyin ishtirokchilardan O'zbekiston yoki boshqa mamlakatlardan bilgan yaxshi amaliyotlardan ba'zi misollarni qo'shishlari mumkinligini so'rang.
11	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang.

EQUAL

3.

AYOLLARNING O‘Z HUQUQLARI HAQIDA XABARDORLIGINI OSHIRISH

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Ayollarning o‘z huquqlari haqida xabardorligini oshirish** Endi biz ayollarning o'z huquqlaridan xabardorligini oshirish haqida gaplashamiz. Biz eng yaxshi tajribalarni o‘rganamiz va o‘z kampaniyalarimiz ustida ishlaymiz.
3	**Xabardorlikni oshirish kampaniyalari** Birinchidan, xabardorlik kampaniyasi nima ekanligini tushunib olaylik. Quyidagi fikrlarni keltiring: "Kampaniya - bu muassasalar va shaxslarga ularning harakatlariga ta'sir qilish uchun ommaviy bosim o'tkazishga qaratilgan tashkiliy urinishdir” (BMT ayollari, 2021) “Gender asosidagi JZ bo‘yicha xabardorlik kampaniyalari keng ko‘lamli tadbirlarni qamrab oladi va ko‘pincha ayollar va qizlarga nisbatan zo‘ravonlikning turli turlarining sabablari va oqibatlari haqidagi bilimlarni oshirishga, AQZ-ni ma'qullaydigan munosabat, e'tiqod va me'yorlarga qarshi chiqishga va odamlarga tegishli qonunlar, siyosatlar, xizmatlar va huquqlar haqida ma'lumot berishga qaratilgan sa’y-harakatlarni o‘z ichiga oladi”; (BMT ayollari, 2021) • Ko'cha marshlari • Ijtimoiy tarmoqlardagi kampaniyalar • Poster kampaniyalari • Radio intervyular/podkastlar • Jamiyat suhbati • Video • Infografika

Slayd	Ko'rsatmalar
4	**Xabardorlikni oshirish kampaniyalari – Kalendarning asosiy kunlari** Keling, JZ-dan xabardorlik tadbirlari uchun mos bo'lishi mumkin bo'lgan asosiy kalendar kunlarini ko'rib chiqaylik. Quyidagi fikrlarni keltiring: • 6-fevral, AJAK-ga qarshi xalqaro toqatsizlik kuni • 8-mart, Xalqaro xotin-qizlar kuni • 15-iyun, Butunjahon keksalarni zo'ravonlikdan xabardor qilish kuni • 19-Iyun, Mojarolarda jinsiy zo'ravonlikka barham berish xalqaro kuni • 11-oktabr, Xalqaro qiz bolalar kuni • 25-noyabrdan 10-dekabrgacha, Ayollar va qizlarga nisbatan zo'ravonlikka barham berish bo’yicha 16 kunlik faollik • 25-noyabr, Xalqaro ayollarga nisbatan zo'ravonlikka barham berish kuni • 10-dekabr, Inson huquqlari kuni
5	**Eng yaxshi amaliyotlar: Nemolchi.uz** Endi biz yaxshi o'zbek va xalqaro amaliyotning ba'zi misollarini ko'rib chiqamiz va ularni nima muvaffaqiyatli qilishini muhokama qilamiz va o'z ishimiz uchun ulardan ilhom olamiz. Quyidagi fikrlarni keltiring: • Nemolchi.uz — 2017 yilda boshlangan O‘zbekistonda zo‘ravonlikka qarshi mustaqil axborot loyihasi. U ayollarga nisbatan zo'ravonlikka e'tiborni qaratish va jamoatchilikning muammoga munosabatini o'zgartirish uchun yaratilgan. Endi u o'quvchilar zo'ravonlik nima ekanligi, zo'ravonlik bilan qanday kurashish va qayerdan yordam olish haqida foydali ma'lumotlarni topishlari mumkin bo'lgan platformadir. • U yuridik va psixologik yordam, shuningdek ishonch telefonini taklif qiladi. • Qo’shimcha: https://nemolchi.uz/

Slayd	Ko'rsatmalar
6	**Eng yaxshi amaliyotlar: #MeToo** Eng ommabop global harakatlardan biri bu #MeToo kampaniyasi. Quyidagi fikrlarni keltiring: • #MeToo jinsiy zo'ravonlik, jinsiy ta'qib qilish va zo'rlash madaniyatiga qarshi ijtimoiy harakat va xabardorlik kampaniyasi bo'lib, unda odamlar o'zlarining jinsiy zo'ravonlik yoki jinsiy ta'qib qilish tajribasi haqida fikrlarini baham ko’radi. • U 2017-yil oktabr oyida boshlangan va ijtimoiy tarmoqlarda keng shuhrat qozongan. • Kampaniya va harakat global miqyosda ish joyida gender asosidagi zo'ravonlik va ta'qibning tarqalishini ta'kidlash hamda birdamlik va qo'llab-quvvatlashni taklif qilish uchun harakat qildi. • #MeToo taniqli amerikalik kino prodyuseriga nisbatan jinsiy zo'ravonlik haqidagi ommaviy da'volardan keyin paydo bo'ldi. • Qo’shimcha: https://en.wikipedia.org/wiki/MeToo_movement
7	**Eng yaxshi amaliyotlar: Ask for Angela** Britaniyalik asosiy kampaniyasi — Ask for Agnela. Quyidagi fikrlarni keltiring: • “Ask for Angela” kampaniyasi xavfsizlik tashabbusi bo‘lib dastlab 2016-yili Buyuk Britaniyada boshlangan va o‘shandan beri dunyoning turli davlatlarda qabul qilingan. • Kampaniya odamlarni uchrashuv paytida yoki ijtimoiy axvol vaziyatda o‘zlarini xavfli yoki noqulay his qilsalar, bar yoki restoran xodimlaridan ehtiyotkorlik bilan “Anjela” so‘zini aytishga undaydi.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan kishi "Angela" so’zini aytganda, odatda o'qitilgan xodim yoki ko'ngilli javob beradi. Ular yordam so'ragan shaxsga yordam kelishini kutish uchun xavfsiz joy bilan ta'minlash yoki o'zlariga e'tibor qaratmasdan uni binolardan olib tashlashni tashkil qilish orqali ehtiyotkorlik bilan yordam beradi. • Kampaniya haqida xabardorlikni oshirish uchun plakatlar ko'plab barlar, kafelar, restoranlar va klublar, shuningdek Internetda tarqatildi. • Qo’shimcha: https://askforangela.co.uk/
8	**Eng yaxshi amaliyotlar: Jinsiy zo‘ravonlikka qarshi 16 kunlik faollik** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Gender asosidagi zo‘ravonlikka qarshi 16 kunlik faollik har yili o‘tkaziladigan xalqaro kampaniya bo‘lib, u 25-noyabr – Xalqaro ayollarga nisbatan zo‘ravonlikka barham berish kunida boshlanadi va 10 dekabr – Inson huquqlari kuniga qadar davom etadi. • Kampaniya faollar tomonidan 1991 yilda Ayollarning global yetakchiligi muassasasining ochilishi paytida boshlangan. • U dunyo bo'ylab jismoniy shaxslar va tashkilotlar tomonidan ayollar va qizlarga nisbatan zo'ravonlikning oldini olish va bartaraf etishga chaqiruvchi tashkiliy strategiya sifatida foydalaniladi. • Ayollar va qizlarga nisbatan zo‘ravonlikning oldini olish uchun shoshilinch choralar ko‘rishga chaqirib, #NoExcuse bilan global harakatga qo‘shiling. • Qo’shimcha: https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/unite/16-days-of-activism
9	**Eng yaxshi amaliyotlar: AJAK-~~ga~~ qarshi kampaniya** Quyidagi fikrlarni keltiring:

Slayd	Ko'rsatmalar

- Buyuk Britaniya Xalqaro taraqqiyot departamenti ayollar jinsiy a’zolarini kesishga (AJAK-ga) qarshi kampaniya boshladi.
- Ushbu videoda zo'ravonlikdan jabr ko’rgan Saryan o'zining AJAK voqeasini boshdan kechirishi haqida hikoya qiladi. Shuningdek, u qanday qilib AJAK-ga qarshi faoliga aylangani, Buyuk Britaniyada jamoat manfaatlari guruhini tashkil etish va Syerra-Leonedagi qarindoshlarini AJAK bilan shug'ullanishni to'xtatishga chaqirish orqali aytadi. Video ijobiy ohangga ega va Saryan o'z kuchini va shunga o'xshash vaziyatda boshqa ayollarni qo'llab-quvvatlashini ko'rsatadi.
- Qo’shimcha: https://www.youtube.com/watch?v=wu9XzJLuueA

10

Eng yaxshi amaliyotlar: Sevgi xatolari

Quyidagi fikrlarni keltiring:

- Kampaniya 2019-yilda Bolgariyada sevgi haqidagi keng tarqalgan noto‘g‘ri tushunchalarni yo‘q qilish maqsadida boshlangan. Kampaniya yosh ayollar va qizlarni zo‘ravonlikning ogohlantiruvchi alomatlarini tan olish, o‘ziga ishonch va o‘z-o‘ziga xizmat ko‘rsatish ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.
- Ushbu seriadagi rasmlar va bayonotlar muhokamani qo'zg'atadi va ayollarga nisbatan zo'ravonlikni davom ettiruvchi umumiy klishelarni yoritishga qaratilgan. “Men unga qarshi chiqdim. Men aybdorman”, “Usiz ko'chaga chiqishni to‘xtatsam, u to‘xtatadi”, “Mayli, mayli, yuzga shapaloq urish drama emas” bu yosh ayollar mavjud ishqiy munosabatlarda yoki yangi munosabatlarni boshlashda moyil bo'ladigan noto'g'ri tushunchalarning ba'zilari.
- Qo’shimcha: https://bgfundforwomen.org/en/2019/02/14/bfw-exposes- delusions-about-love-by-a-prevention-campaign-against-gender- based-violence/

Slayd	Ko'rsatmalar
11	**Eng yaxshi amaliyotlar: Jinsiy ta'qib: O'rganing, oldini oling, himoya qiling** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Kampaniya 2017 yilda Jeneva universitetida yanada qamrab oluvchi va qo‘llab-quvvatlovchi muhit yaratish maqsadida boshlangan. • Kampaniya mahorat darslari, seminarlar, filmlar namoyishi va panel muhokamalari kabi ko‘plab tadbirlar va tadbirlardan iborat. Genderga asoslangan zo'ravonlik/seksizmga nisbatan murosasizlikning jiddiyligini ta'kidlaydigan hazil va kinoyali uslub. • Qo’shimcha: https://www.gendercampus.ch/en/document/dont-turn-a- blind-eye
12	**Eng yaxshi amaliyotlar: #EarlyRiser** Quyidagi fikrlarni keltiring: • Bolgariyada qizlar va ayollar o'rtasida zararli munosabatlarni erta aniqlash haqida xabardorlikni oshirish uchun kampaniya boshlandi, bu ularga o'zlarining farovonligini himoya qilish, ijobiy hayot sifatini saqlab qolish, o'z-o'zini hurmat qilish va haqoratli munosabatlardan ta'sirlangan barcha shaxslar uchun hissiy va jismoniy zararni oldini olish uchun faol choralar ko'rishga imkon beradi. • Ko'pincha #FirstSigns jismoniy zo'ravonlik bilan bog'liq emas, lekin ular ma'lum munosabatlar zararli holatni ko’rsatadigan qizil bayroqchadir. Ular chalkashtirishi va hatto ko'rinmas bo'lishi mumkin. Ushbu og‘ir davrda ustozlar amaliy yordam ko‘rsatishga doimo tayyor. • Qo’shimcha: https://emproveproject.com/ranobudna/
13	**Xabardorlikni oshirish kampaniyasini rejalashtirish** Ishtirokchilarni 4 kishidan iborat guruhlarga bo'ling. Ulardan katta qog'oz va turli markerlar, yopishqoq qog'ozlar va hokazolarni olishlarini so'rang. Ularga o'zlarining JZ haqida xabardorlik kampaniyasini tayyorlash uchun 40 daqiqa vaqt beriladi. U realistik bo'lishi va treningdan keyin amalga oshirish uchun potentsial tayyor bo'lishi kerak.

Slayd

Ko'rsatmalar

Jamoa quyidagi masalalarni muhokama qilishi va qaror qabul qilishi kerak:

- **Maqsad** – kampaniyaning maqsadini aniqlang
- **Mo’ljallangan auditoriya** – mo’ljallangan guruhni jinsi, yoshi, joylashgan joyi, ijtimoiy-iqtisodiy holati va boshqalar bo'yicha aniqlash.
- **Kerakli ta'sir** – kampaniya mo’ljallangan guruhga qanday ta'sir qilishi kerakligini muhokama qiling
- **Aniq undov** – kampaniya xabari nima ekanligini 1 jumla bilan aniqlang.
- **Harakatlar** – jamoa tayyorgarlik, tadqiqot, hamkorlarni jalb qilish va hokazo kabi 5-8 asosiy harakatni aniqlashi kerak. ·Kanallar - mo’ljallangan guruhga va kerakli ta'sirga qarab, eng mos keladigan, ammo ayni paytda real kanallar (ijtimoiy tarmoqlar, maktab, ish joyi va boshqalar).
- **Davomiyligi va xronologiyasi** – kampaniyani o'tkazish vaqti (masalan, yoz fasli, Yangi yil va boshqalar) va uning davomiyligi to'g'risida qaror qabul qilish
- **Jamoa rollari** – jamoa menejer, illyustrator, video ishlab chiqaruvchi, ijtimoiy media mutaxassisi va boshqalar kabi zarur inson resurslarini muhokama qilishi kerak.
- **Resurslar** – jamoa kampaniyani o'tkazish uchun zarur bo'lgan oddiy va real byudjetni ishlab chiqishi kerak.

Jamoa tayyor bo'lgach, jamoa a'zolarini o'z kampaniyalarini taqdim etishlari va fikr-mulohazalarini olishlari mumkin bo'lgan yalpi majlisga taklif qiling.

14

Savollar va izohlar vaqti

Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

4.

JABR KO’RGANLARGA PSIXOLOGIK, HUQUQIY YORDAM VA BOSHQA XIZMATLAR KO'RSATISH

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Oilaviy zo'ravonlikdan jabr ko’rgan ayollarga psixologik, huquqiy yordam va boshqa xizmatlar ko'rsatish** Endi biz JZ qurboni bo'lgan ayollarga ko'rsatiladigan turli xil xizmatlarni batafsil ko'rib chiqamiz.
3	**Istanbul konventsiyasi - ayollarga qilinadigan zo'ravonlik shakllari** Istanbul konventsiyasi zo'ravonlikning ko'plab shakllarini sanab o'tadi; shuning uchun xizmat ko'rsatuvchi provayderlar BARCHA holatlarda yordam berishga tayyor bo'lishlari kerak: • **Oiladagi zo'ravonlik** deb aybdorning jabrlanuvchi bilan bir joyda yashashi yoki yashaganligidan qat'i nazar, oila yoki uy xo'jaligida, sobiq yoki hozirgi turmush o'rtoqlar yoki sheriklar o'rtasida sodir bo'lgan barcha jismoniy, jinsiy, psixologik yoki iqtisodiy zo'ravonlik harakatlarga aytiladi (3.b modda). • **Zo'rlash/jinsiy zo'ravonlik** har qanday tana a’zosi yoki predmeti yordamida boshqa shaxsning roziligisiz vaginal, anal yoki og‘iz orqali jinsiy aloqaga kirishini; boshqa roziliksiz jinsiy harakatlar yoki boshqa shaxsni uchinchi shaxs bilan rozi bo'lmagan jinsiy harakatlarni amalga oshirishga majburlashi o‘z ichiga oladi (36-modda). • **Ta’qib qilish** boshqa shaxsga qaratilgan tahdidli xatti-harakatlarni qayta-qayta amalga oshirishni o'z ichiga olgan qasddan xatti-harakatlar, bu odam o'z xavfsizligi uchun qo'rquvga sabab bo'ladi, masalan, boshqa odamni qayta-qayta kuzatib borish, keraksiz muloqotga kirishish yoki boshqa shaxsga ular kuzatilayotgani haqida ma'lumot berish (34-modda). • **Namus" nomidan** sodir etilgan jinoyatlar har qanday zo'ravonlik yoki tahdidlar, shu jumladan Konventsiyada nazarda tutilgan, madaniyat, urf-odatlar, din, an'analar yoki bunday harakatlar uchun asos sifatida "sharaf" deb ataladigan narsalar. Xususan, bu jabrlanuvchining madaniy, diniy, ijtimoiy yoki an'anaviy normalar yoki tegishli xatti-harakatlar amaliyotini buzganligi haqidagi da'volarga taalluqlidir/96 C (42-modda).

Slayd **ko’rsatmalar**

- **Ayol jinsiy a'zolarini kesish (AJAK)** Ayolning katta, kichik jinsiy lablari yoki klitorisning to‘liq yoki biron bir qismini kesib tashlash, infibulyatsiya qilish yoki boshqa har qanday jarohati sifatida aniqlanadi (38-modda).
- **Majburiy turmush qurish** bu kattalar yoki bolani nikohga qasddan majburlashdir. "Majburlash" atamasi majburlash yoki bosim qo'llaniladigan jismoniy va ruhiy bosimni anglatadi. (37-modda).
- **Jinsiy ta'qib shaxsning** qadr-qimmatini buzish maqsadida yoki ta'sirida, xususan, qo'rqitish, dushmanlik, kamsituvchi, tahqirlovchi yoki haqoratli muhitni yaratish orqali jinsiy xarakterdagi har qanday istalmagan og'zaki, og'zaki bo'lmagan yoki jismoniy xatti-harakatlarni anglatadi (40-modda).
- **Majburiy abort** ayolning oldindan va roziligisiz uni abort qilish; Majburiy sterilizatsiya - bu jarrohlik operatsiyasining maqsadi yoki ta'siri ayolning oldindan va xabardor roziligisiz yoki protsedurani tushunishisiz tabiiy ko'payish qobiliyatini tugatishdir (39-modda).

4

Ayollarga qilinadigan zo'ravonlikning boshqa shakllari

Evropa Kengashining boshqa hujjatlarida zo'ravonlikning qo'shimcha shakllariga tegishli gender tafsivlari keltirilgan. Garchi Istanbul konventsiyasi ushbu gender jihatlarini aniq qamrab olmagan bo'lsa-da, ishtirokchi-davlatlar tegishli nazorat organlariga hisobotlarni taqdim etishda ushbu gender jihatlarini hisobga olishlari tavsiya etiladi:

- **Odam savdosi** kuch ishlatish bilan tahdid qilish yoki ishlatish yoki majburlash, o'g'irlash, firibgarlik, aldash, hokimiyat yoki zaiflik mavqeini suiiste'mol qilish yoki ekspluatatsiya qilish maqsadida boshqa shaxs ustidan nazoratga ega bo'lgan shaxsning roziligiga erishish uchun to'lovlar yoki imtiyozlar berish yoki olishning boshqa shakllari orqali odamlarni yollash, tashish, ko'chirish, yashirish yoki qabul qilish. Ekspluatatsiyaga boshqalarni fohishalikda foydalanish yoki jinsiy ekspluatatsiyaning boshqa shakllari, majburiy mehnat yoki xizmatlar, qullik yoki qullikka o'xshash amaliyotlar, qullik yoki organlarni olib tashlash kiradi (Yevropa Kengashining Odam savdosiga qarshi kurash to‘g‘risidagi konventsiyasining 4.a moddasini qarang)

Slayd	Ko'rsatmalar
	Bolalik davridagi jinsiy zo'ravonlik rozilik yoshiga etmagan bola bilan jinsiy aloqada bo'lish, majburlash, kuch ishlatish yoki tahdid qilish, tan olingan ishonchni, hokimiyatni yoki bolaga ta'sirini suiiste'mol qilish yoki bolaning o'ta zaif holatidan (ayniqsa nogironlik yoki qaramlik holatidan) foydalanishni anglatadi (Lansarot konventsiyasi, 18-modda, 1-bandini qarang).
5	**Istanbul konventsiyasi - qoidalar shakllari** Istanbul konventsiyasi mavjud bo'lishi kerak bo'lgan maxsus qo'llab-quvvatlash turlari to'plamini ko’rsatadi, ammo quyida sanab o'tilmagan o'zgarishlar yoki boshqa xizmatlar mavjud: • **Xavfsiz** boshpanalar jabrlanuvchilar, ayniqsa, ayollar va bolalar, ular uyda xavfsiz qola olmaganda, ularni zudlik bilan, afzalroq kechayu kunduz xavfsiz turar joy bilan ta'minlashi kerak. Faqatgina vaqtinchalik uy-joy yoki boshpanasizlar uchun umumiy boshpana etarli emas. Ixtisoslashgan ayollar boshpanalari jabrlanuvchilar duch keladigan ko'plab muammolarni hal qilish uchun eng yaxshi moslashtirilgan, ular ayollar va ularning farzandlarini qo‘llab-quvvatlash bilan ta’minlab, ularga o‘zlarining travmatik kechinmalarini yengish, zo‘ravon munosabatlarni tark etish, o‘z qadr-qimmatini tiklash va o‘zlari tanlagan mustaqil hayotga poydevor qo‘yish imkonini beradi. Shuningdek, ular tarmoq o'rnatish, idoralararo hamkorlik va o'z jamoalarida xabardorlikni oshirishda markaziy rol o'ynaydi (Istanbul konventsiyasi bilan birga keladigan tushuntirish hisoboti, 133-band). • **Ishonch telefon** raqamlari keng e'lon qilingan jamoat raqamiga ega bo'lishi va qo'llab-quvvatlash, inqiroz bo'yicha konsultatsiya va boshpanalar, konsultatsiya markazlari yoki politsiya kabi yuzma-yuz xizmatlarga yo'naltirishlari kerak. Ishonch telefonlari shtat bo'ylab kuniga kechayu kunduz, tegishli tillarda va bepul bo'lishi kerak (Istanbul konventsiyasi bilan birga keladigan tushuntirish hisoboti, 136-band).

Slayd **Ko'rsatmalar**

- **Jinsiy zo'ravonlikdan** jabr ko’rganlarni qo'llab-quvvatlash zo'rlash inqirozi markazi yoki jinsiy zo'ravonlik markazi shaklida bo'lishi mumkin. Zo'rlash inqirozi markazlari odatda shaxsiy maslahat, qo'llab-quvvatlash guruhlari va boshqa xizmatlarga ulanish kabi uzoq muddatli yordam taklif qiladi. Shuningdek, sud jarayonlarida jabrlanuvchilarni qo‘llab-quvvatlab, ayollarga huquqiy maslahat va boshqa amaliy yordam ko‘rsatmoqda. Jinsiy zo’rovonlik markazlari shoshilinch tibbiy yordam, yuqori sifatli sud-tibbiy amaliyot va inqirozga aralashuvga ixtisoslashgan bo'lishi mumkin. Ular ba'zan kasalxonada yaqinda sodir bo'lgan jinsiy zo'ravonlikka javob berish uchun tibbiy ko'rikdan o'tkazish va jabrlanuvchini keyingi xizmatlar uchun ixtisoslashgan jamoat tashkilotlariga yuborish orqali o'rnatiladi (Istanbul konventsiyasi bilan birga keladigan tushuntirish hisoboti, 140–141 bandlar).
- **Huquqiy jarayon** orqali qo'llab-quvvatlash tergov va sud jarayonlarida jabrlanuvchilarga yordam beradigan va qo'llab-quvvatlovchi boshqa turdagi maishiy zo'ravonlik bo'yicha o'qitilgan maslahatchilar yoki boshqa turdagi yordam/advokatlik xizmatlarini o'z ichiga oladi. Ushbu xizmat turi qonuniy emas, balki amaliy/psixologik xususiyatga ega. Bunga jabrlanuvchilarni ayblanuvchi oldida guvohlik berishga psixologik/emotsional tayyorlash, jabrlanuvchilarni sudga hamrohlik qilish va/yoki ularga boshqa amaliy va hissiy jihatdan yordam berish kiradi (Istanbul konventsiyasi bilan birga keladigan tushuntirish hisoboti, 282-band).
- **Konsultatsiya markazlari** zo‘ravonlik qurboni bo‘lgan ayollar va ularning farzandlariga kunduzgi yordam, jumladan maslahatlar, maslahatlar va amaliy yordam ko‘rsatadigan statsionar bo‘lmagan xizmatlardir. Ular orasida jamiyatdagi ayollarga amaliy va hissiy yordam ko'rsatadigan intervensiya markazlari kiradi.
- **Guvoh bolalarni himoya qilish va qo'llab-quvvatlash** ushbu Konventsiya doirasiga kiruvchi zo'ravonlikning barcha shakllariga guvoh bo'lgan bolalar uchun yoshiga mos keladigan psixo-ijtimoiy maslahatni o'z ichiga oladi va bolaning eng yaxshi manfaatlariga tegishli e'tibor qaratiladi (Istanbul konventsiyasi, 26-modda).

Slayd

6

Ko'rsatmalar

Istanbul konventsiyasi – qo'llab-quvvatlash turlari (1)

- **Inqiroz paytida** qo'llab-quvvatlash ayollarga nisbatan zo'ravonlikdan so'ng yoki inqiroz vaqtida hukmsiz yordam, yo'l-yo'riq va resurslarni taqdim etishga qaratilgan vaqtinchalik xizmatdir. Maqsad stressni kamaytirishga yordam berish va insonning hozirgi vaziyatni, shuningdek, kelajakdagi inqiroz hollarini engish qobiliyatini yaxshilashdir. Bu yuzma-yuz bo'lishi mumkin yoki telefon orqali.
- **Yuridik maslahat/konsultatsiya/advokatlik** qonuniy huquqlar va sud jarayoni davomida jabrlanuvchiga hamrohlik qilish va qo'llab-quvvatlash jarayoni to'g'risidagi ma'lumotlarga ega bo'lishni nazarda tutadi. Bu jismoniy shaxslar manfaatlarini boshqa tashkilotlarga qarshi himoya qilish, ularning qonuniy huquqiy imtiyozlar olishini ta'minlashga olib kelishi mumkin.
- **Psixologik** konsultatsiya zo'ravonlik hodisalari va ularning insonning o'zini his qilish va munosabatlariga ta'sirini muhokama qilishni o'z ichiga oladi, bu muammolarni hal qilish va bartaraf etishdan iborat. Maqsad — odamga zo'ravonlik uchun aybni aybdorning zimmasiga yuklash va o'z terisida va o'zini his qilishda o'zini qulay his qiladigan kelajakni tasavvur qilish imkonini berish hisoblanadi. Konsultatsiya odatda uzoq muddatli bo'lib, ular onlayn yoki shaxsan o'tkazilishi mumkin.
- **Propaganda** yordamga muhtoj bo'lgan, lekin markazlar bilan bog'lana olmaydigan yoki ular haqida bilmagan odamlarga murojaat qilish uchun xizmat/markazning bevosita jismoniy chegaralaridan tashqarida kengroq jamoatchilik bilan ishlashni o'z ichiga oladi.
- **Ishni himoya** qilish yakka qurbonlarga turli institutsional sharoitlarda o'z huquqlaridan foydalanishga yordam berishni o'z ichiga oladi. Bu uy-joy, moliyaviy yordam, yuridik xizmatlar, bandlik imkoniyatlari, ijtimoiy xizmatlar va sog'liqni saqlashga kirishni osonlashtirishni o'z ichiga olishi mumkin. Bu jarayon davomida qo'llab-quvvatlash va ko'rsatma berishni ham o'z ichiga olishi mumkin.
- **Yuridik maslahat** huquqiy jarayon, huquqlar va imkoniyatlar haqida ma'lumot va maslahatlar berishni o'z ichiga oladi va yuridik vakillikni o'z ichiga olishi mumkin.

Slayd	Ko'rsatmalar
6	• **Iqtisodiy vakolatlarni** kengaytirish jabrlanuvchilarda o'z hayotini nazorat qilish tuyg'usini singdirishni ko'rsatadi, bu ko'pincha moliyaviy xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan. Bu ko'pincha jinoyatchidan iqtisodiy mustaqillikni bildiradi (Tushuntirish hisoboti, 118-band). Bunga ta'lim imkoniyatlari, ta'lim resurslari va bandlikka ko'maklashish bilan bog'liq uzluksiz ta'lim kurslarini taqdim etish orqali erishish mumkin. (20.1 modda). Shuningdek, bu davlat tomonidan taqdim etiladigan ijtimoiy ta'minot, aliment va boshqa moliyaviy yordam shakllariga bo'lgan huquqlarga ham tegishli.
7	**Istanbul konventsiyasi – qo'llab-quvvatlash turlari (2)** Shuningdek, • **Vositachilik** bu vositachi sifatida harakat qilish va kelishuvga erishishga yordam berish uchun uchinchi shaxsdan foydalangan holda tomonlar o'rtasidagi nizolarni hal qilish usulidir. • **Er-xotin orasida** maslahatlar berish kelishmovchiliklarni va takrorlanadigan stress naqshlarini tan olish, boshqarish yoki yarashtirish uchun munosabatlardagi tomonlarga maslahat berishni nazarda tutadi. ** Agar er-xotin orasida (oilaviy zo'ravonlik holatida bo'lgani kabi) yoki oilada (er-xotinning zo'ravonligi yoki oiladagi bolalarning jinsiy zo'ravonligi holatlarida) kuchlar tengsizligi mavjud bo'lsa, ular nomaqbul deb hisoblanishi mumkin*
8	**Kontekstni solishtirish** Ushbu mashqni bajarish uchun ikkita variant mavjud. Agar ishtirokchilar xuddi shunday kontekstda ishlasa (mahalla, shahar, viloyat ...), kichik guruhlarni (2-4 kishi) tashkil qilish yaxshidir. Ammo, agar ular turli sohalarda ishlasa, bu mashqni yakka tartibda bajarish yaxshiroqdir, chunki u mahalliy kontekstga botirishni o'z ichiga oladi. Nima bo'lishidan qat'iy nazar, ulardan katta qog'oz, turli xil markerlar, stikerlar va hokazolarni olishlarini so'rang. Keyin ulardan kontekstni saralash uchun 40 daqiqa vaqt ajratishlarini so'rang.

Slayd

Ko'rsatmalar

Xususan, ulardan to'rtta asosiy sohaga e'tibor qaratishlarini so'rang:

1) Yuqorida muhokama qilingan zo'ravonlikning BARCHA shakllari haqida yaxshilab o'ylab ko'ring: Oiladagi zo'ravonlik

- Zo'rlash/jinsiy zo'ravonlik
- Ta'qib qilish
- "Namus" nomidan sodir etilgan jinoyatlar
- Ayol jinsiy a'zolarini kesish (AJAK)
- Majburiy turmush qurish
- Jinsiy ta'qib
- Majburiy abort
- Odam savdosi
- Bolalik davridagi jinsiy zo'ravonlik

2) Yuqorida muhokama qilingan barcha turdagi yordam haqida o'ylab ko'ring:

- Boshpanalar
- Konsultatsiya markazlari (doimiy manzili yo'q xizmatlar)
- Ishonch telefon raqamlari
- Psixologik konsultatsiya
- Yuridik konsultatsiya
- Iqtisodiy vakolatlarni kengaytirish
- Vositachilik
- Er-xotin orasida maslahatlar berish

3) Muayyan kontekstda faoliyat yuritadigan BARCHA barcha mumkin bo'lgan manfaatdor tomonlarni ro'yxatlang:

- Davlat/munitsipal xizmatlar
- Kasalxonalar
- Nodavlat tashkilotlar
- Yoki ko’proq…

Ishtirokchilardan manfaatdor tomonlar o'rtasidagi aloqalarni o'rnatishlarini so'rang. Masalan, mahalliy kasalxona zo'rlash qurbonlarini nodavlat tashkilotga yuboradimi? Yoki maktab majburiy turmush qurish qurbonini mahalliy hokimiyatga va hokazolarga yuboradimi? Shuningdek, ulardan har bir manfaatdor tomonning ahamiyatini baholashlarini so'rang.

Slayd	Ko'rsatmalar

4) Nihoyat, barcha tahlillarga asoslanib, ishtirokchilardan qondirilmagan ehtiyojlarni ro'yxatga olishni so'rang. Bular quyidagilar bo'lishi mumkin:

- Hech bir xizmat ko'rsatuvchi provayder ayollarni sunnat qilish xizmatlarini ko'rsatmaydi,
- Imkoniyatlarni oshirishga bo'lgan ehtiyoj,
- Barqaror moliyalashtirish
- Koordinatsiya,
- Agitatsiya/propoganda,
- Va hokazolar

Ishtirokchilar tayyor bo'lgach, ulardan yalpi majlisga qaytib, o'z natijalarini guruhga taqdim etishlarini va o'z xulosalari bo'yicha fikr bildirishlarini so'rang.

9

JZ-ga ko'p tarmoqli javob berish tamoyillari

- **Jabrlanuvchi/jabr ko’rganga qaratilgan yondashuv**. JZ-ga ko'p tarmoqli javob berish bilan shug'ullanadigan barcha xizmat ko'rsatuvchi provayderlar jabrlanuvchi/omon qolganlarning huquqlari, ehtiyojlari va istaklarini birinchi o'ringa qo'yadilar.
- **Hamkorlik.** JZ-ga ko'p tarmoqli javob choralari tegishli idoralar/tashkilotlar o'rtasida yaxshi hamkorlik va muvofiqlashtirishni talab qiladi.
- **Ishtirokchi bilan boshqaruv.** Ko'p tarmoqli interventsiya va yo'naltirish bo'yicha yo'riqnomalar barcha manfaatdor tomonlar ishtirokida hamkorlikda ishlab chiqilishi kerak. Bu strategiyalar va harakatlar rejalarini ishlab chiqish, shuningdek, samarali dasturlarni rejalashtirish, amalga oshirish, monitoring va baholashni o'z ichiga oladi. Bu jarayon, agar kerak bo'lsa, benefitsiarning hissasini ham hisobga olishi kerak.
- **Strategik rejalashtirish** aniq maqsadlar va harakat rejalariga ega bo'lgan bir nechta institutlar o'rtasida umumiy strategiyaga aylantirilishi kerak.
- **Birlashtirilgan xizmatlar.** Interventsiya va yo'naltirish tartib-qoidalari, shuningdek himoya choralari umumiy ish metodologiyasiga asoslangan fanlararo yondashuvni talab qiladi.
- **Oldini olish.** Samarali kompleks yondashuv ham gender asosidagi zo'ravonlikning oldini olishga ustuvor ahamiyat beradi.

Slayd

Ko'rsatmalar

- **Javobgarlik.** Barcha tashkilotlar kelishilgan dasturlar va siyosatlarni samarali amalga oshirishlari va ularga rioya qilishlari va o'z ishlarida ko'rsatmalarga rioya qilishlari uchun xodimlar uchun javobgarlik choralarini belgilashlari kerak.
- Barqarorlik. Siyosiy o'zgarishlar yoki kadrlar almashinuvi/motivatsiya yo'qligiga qaramay, jinsiy zo'ravonlikka (JZ) ko'p tarmoqli javob choralari qabul qilingandan so'ng, muassasalar va tashkilotlar ushbu yondashuvni samarali amalga oshirish va davom ettirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi va qo'llab-quvvatlashi zarur.

10

JZ jabrlanuvchilari/jabrlanganlari bilan ishlash tamoyillari

- **Gender asosidagi yondashuv.** Taqdim etilayotgan xizmatlar gender dinamikasi va ayollarga nisbatan zo'ravonlikning ta'siri va oqibatlarini hisobga olgan holda yondashishi kerak. Psixik-ijtimoiy xizmatlar ayollar va qizlarning alohida guruhlari, shu jumladan marginal guruhlarning ehtiyojlarini hisobga olishi kerak. Psixik-ijtimoiy yordam ko'rsatuvchi provayderlar xizmat foydalanuvchilarining xilma-xilligini hurmat qilishlari va kamsituvchi yondashuvni qo'llashlari kerak.
- **Jabrlanuvchi/jabrlanganlar markazi.** Jinsiy zo'ravonlik holatlariga aralashishda jabrlanuvchi yoki omon qolgan shaxsning xohish-istaklari, huquqlari va qadr-qimmatini birinchi o'ringa qo'yish muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv insonga o'z ehtiyojlarini tan olish va keyingi qadamlar to'g'risida ongli qarorlar qabul qilish imkonini beradigan hurmat muhitini rivojlantiradi. Ruhiy salomatlik va ijtimoiy xizmat mutaxassislari qaror qabul qilish jarayonida jabrlanuvchilarni/jabr ko’rganlar qo'llab-quvvatlashlari kerak.
- **Xavfsizlik va himoya.** JZ qurbonlari/jabrlanganlarga yordam ko'rsatishni tashkil etish va ko'rsatishda jabrlanuvchi/jabrlanuvchining ham, psixologik-ijtimoiy yordam ko'rsatuvchi shaxsning ham xavfsizligi ustuvor bo'lishi kerak. Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan odam bilan birinchi marta uchrashganda, o'zaro aloqa o'zingizga, jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan yoki boshqa hamkasblarga zarar yetkazmasdan sodir bo'lishini ta'minlash uchun mumkin bo'lgan tahdidlarni (zo'ravon erlar, oila a'zolari) hisobga olish kerak.

Slayd **Ko'rsatmalar**

- **Maxfiylik va shaxsiy daxlsizlik.** Maxfiylikni saqlash jabrlanuvchining/jabr ko’rgan odamning ham, psixik-ijtimoiy yordam ko'rsatuvchi shaxsning xavfsizligini ta'minlashning muhim chorasidir. Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxsning maxfiyligi butun o'zaro aloqa davomida saqlanishi kerak. Intervensiya, ma'lumotlarni to'plash, hujjatlarni yuritish, hisobot berish va ma'lumot almashishning maxfiyligi va maxfiyligini ta'minlash jabrlanuvchi/jabr ko’rgan va psixik-ijtimoiy yordam ko'rsatadigan shaxslar uchun xavfni kamaytiradi.
- **Ongli tanlov.** Har qanday harakat faqat jabrlanuvchining/jabr ko’rgan shaxsning ruxsati bilan va xabardor roziligini olgandan keyin amalga oshirilishi kerak.
- **Hech qanday kamsitishsiz.** Yoshi, irqi, milliy kelib chiqishi, dini, jinsiy orientatsiyasi, gender identifikatsiyasi, nogironligi, oilaviy ahvoli, ma'lumoti yoki ijtimoiy-iqtisodiy holatidan qat'i nazar, barcha jabrlanganlar/jabr ko’rganlar tengdir va teng muomala va xizmatlardan teng foydalanish huquqiga egadirlar.

11 **JZ jabrlanuvchilari/jabrlanganlari bilan muloqat qilish yo’li (1)**

- Ma'lumotlarning maxfiy bo'lib qolishini tushuntiring
- Ishonch muhitini quring
- Tashabbusni o'z qo'lingizga oling va zo'ravonlik haqida so'rang - ayol uni ko'tarishini kutmang. Bu sizning uning vaziyati uchun mas'uliyatni o'z zimmangizga olishga sodiq ekanligingizni ko'rsatadi, bu esa o'z navbatida ishonchni kuchaytiradi.
- Oila a'zolari, do'stlari yoki bolalari ishtirokida ayoldan JZ haqida so'rashdan saqlaning.
- Keraksiz uzilishlardan qoching va u hikoyasini tugatgandan keyingina keyingi savollarni bering.
- Passiv tinglashdan va izoh bermaslikdan saqlaning. Bu uni siz unga ishonmaysiz, u noto'g'ri va jinoyatchi to'g'ri deb o'ylashi mumkin. Uni diqqat bilan tinglang va uning his-tuyg'ulari oqlanganiga ishontiring.
- Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs bilan bir xil tildan foydalaning; agar jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs xizmat ko'rsatuvchilardan boshqa tilda gapirsa, unga yordam berish uchun bir xil tilda gapiradigan xizmat ko'rsatuvchi provayderdan yoki tarjimondan so'rang.

Slayd **Ko'rsatmalar**

- Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs tushunadigan til va so'zlardan foydalaning. Jabrlanuvchini /jabr ko’rgan shaxsni chalkashtirib yuborishi mumkin bo'lgan jargon yoki iboralarni ishlatmang.
- Savol va iboralarni qo'llab-quvvatlovchi va mulohaza qilmasdan hamdardlik bilan ifodalang. Ochiq savollardan foydalaning va "nima uchun" so'zi bilan boshlanadigan savollardan qoching, ular aybni JZ qurboni/jabr ko’rgan shaxs zimmasiga yuklaydi.

12

JZ jabrlanuvchilari/jabrlanganlari bilan muloqat qilish yo’li (2)

- Ayolni ayblamang “Nega u bilan qolyapsiz?”, “Zo‘ravonlik sodir bo‘lishidan oldin janjallashganmisiz?”, “Yolg‘iz nima qilardingiz?”, “Nima kiygan edingiz?” kabi savollardan qoching. Buning o'rniga, JZ-ka yo'l qo'yilmasligini ta'kidlang.
- Ayolni qo'shimcha ma'lumotni oshkor qilishga undashi mumkin bo'lgan "Siz bilan bu sodir bo'lganidan afsusdaman" yoki "Siz haqiqatan ham ko'p narsalarni boshdan kechirdingiz" kabi qo'llab-quvvatlovchi so'zlardan foydalaning.
- Zo'ravonlikdan jabrlanuvchining/jabrlanganning aybi emasligini va faqat jinoyatchining aybdor ekanligini ta'kidlang.
- Ma'lumotlar maxfiy bo'lib qolishini tushuntiring va unga har qanday maxfiylik cheklovlari haqida xabar bering.
- Madaniy jihatdan mos keladigan ko'z bilan aloqa qiling va barcha e'tiborni jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga qarating. Bir vaqtning o'zida qog'ozlar bilan ishlov bermang.
- Tana tiliga e'tibor bering. Ochiq fikrli va qo'llab-quvvatlovchi munosabatni ko'rsating va uning aytganlarini tasdiqlang. Jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga nisbatan g'azab, ishonchsizlik, dushmanlik yoki g'azabni bildiruvchi tana tilidan saqlaning.
- Jabrlanuvchining/jabrlanganning xatti-harakatini madaniyat yoki din asosida baholamang.

Slayd	Ko'rsatmalar
13	**Protseduralar** • JZ qurbonlari/jabrlanganlar uchun psixiko-ijtimoiy xizmatlarning asosiy maqsadi jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga o'z-o'zini hurmat qilish va o'z hayotini nazorat qilishda yordam berishdir. • Psixik-ijtimoiy yordam jabrlanuvchining/jabr ko’rgan shaxsning iztirobini, yolg'izligini va ijtimoiy masofani kamaytiradigan, jismoniy sog'lig'ini yaxshilaydigan, ijtimoiy va oilaviy reintegratsiyani rag'batlantiradigan, huquqiy yoki ijtimoiy-iqtisodiy yordam ko'rsatadigan faoliyatni o'z ichiga olishi mumkin. • Bosqichma-bosqich protseduralar amalga oshirilishi mumkin bo'lgan aralashuv darajasi bo'yicha guruhlangan va quyidagi bo'limlarga bo'lingan: JZ-ni aniqlash, baholash, aralashuv, hujjatlashtirish, murojaat qilish va ishlarni boshqarish. • Har bir xizmat ko'rsatuvchi provayder barcha xodimlar tomonidan qat'iy rioya qiladigan o'z tartiblarini ishlab chiqish va qabul qilish uchun rag'batlantiriladi.
14	**Identifikatsiya** • Odam bilan xushmuomalalik bilan salomlashing. • O'zingizni tanishtiring va muassasaning mandati/xizmatlarini qisqacha tushuntiring. • Odamdan o'zini tanishtirishini iltimos qiling. • Jabrlanuvchi/jabrlangan yoki unga hamroh bo'lgan shaxslar bilan har qanday jismoniy aloqa qilishdan shuningdek to'satdan harakatlardan saqlaning. Odamdan bir xil jinsdagi maslahatchi yordam berishni afzal ko'rishini so'rang (ayniqsa jinsiy zo'ravonlik holatlarida). • Jabrlanuvchiga/jabrlanganga ular muhim deb hisoblaydigan har qanday narsa haqida savollar berish imkoniyatini bering. • Aholining turli guruhlari (masalan, jismoniy yoki aqliy nogironlar, diniy yetakchilar va etnik ozchiliklar) ehtiyojlaridan xabardor bo'ling va ularni bartaraf etishga harakat qiling. • Odamni faol tinglash va tasdiqlovchi xabarlarni berish orqali Maxfiylik va hamdardlik muhitini yarating. • Jabrlanuvchi/jabrlanganning ishonchini mustahkamlang.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs qarovsiz qolmasligiga ishonch hosil qiling, ayniqsa tashvish yoki o'ziga zarar etkazish xavfi mavjud bo'lsa.
15	**Baholash (1)** • Ko'rsatiladigan xizmatlarga rozilik oling. Agar jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs o'qish va yozishni bilmasa, xabardor qilingan rozilik bayonnomasi jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga og'zaki tarzda o'qiladi va og'zaki rozilik olinadi. • Jismoniy shaxslarga qanday ma'lumotlar almashish va qanday ma'lumotlar maxfiy qolishini tanlash imkonini beruvchi cheklangan rozilik berish qobiliyatini tavsiflang. • Axborotlangan rozilik uchun etarli ma'lumotni taqdim eting. Jabrlanganlarga/jabr ko’rgan shaxslarga uning ishi haqidagi ma'lumotlarni boshqa muassasalar/xizmatlar bilan bo'lishishning mumkin bo'lgan oqibatlari haqida xabardor qiling. • JZ hodisasi/ishi to'g'risida boshqa muassasani xabardor qilish uchun qonuniy talab bor yoki yo'qligini ko'rsating. • Jabrlanuvchiga/jabrlanganga unga hukm qilmasdan, mehribon va tushunadigan tarzda yordam ko'rsatilayotganiga va uni qo’llab-quvvatlash uchun barcha sa'y-harakatlar amalga oshirilishiga ishontiring. • Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxsni jinsiy zo'ravonlikdan himoya qilishni ta'minlash uchun individual ehtiyoj va umidlarni hisobga olgan holda taqdim etilishi kerak bo'lgan zarur yordam va yordamni ko'rib chiqing.
16	**Baholash (2)** • Jabrlanuvchidan/jabrlangandan nima bo'lganini, jinoyatchini, zo'ravonlik turlarini, JZ-ning hozirgi tarixini (zo'ravonlik turi, davomiyligi, chastotasi, jadalligi va eng oxirgi zo'ravonlik epizodlari) va avvalgi JZ tajribasini o'z so'zlari bilan tasvirlab berishini so'rang. Jabrlanuvchini/jabr ko’rgan shaxsni o'ziga xos va shaxsiy bo'lishga rag'batlantiring. • Xavf darajasini baholang va o'z-o'zini himoya qilish uchun ba'zi qoidalarni aniqlang • Uning hayotiga JZ ta'siri haqida so'rang • Jabrlanuvchining/jabrlanganning va uning bolalarining psixik-jismoniy-ijtimoiy holati

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Uning kelib chiqish oilasi haqida ma'lumot • Asosiy va ikkinchi darajali ijtimoiy tarmoq • Jabrlanuvchi/jabrlangan va uning oilasining iqtisodiy holati, qaramligi yoki mustaqilligi, shuningdek ularning yashash/turish sharoitlari haqida so'rang • Zo'ravonlik holatlariga dosh berishga bo'lgan oldingi urinishlar, engish strategiyalari va zo'ravonlikdan qochish uchun oldingi urinishlar haqida so'rang
17	**Baholash (3)** • Bolalarning holati (JZ bo'yicha, ularning ota-onalari bilan munosabat(lar) i) • Jabrlanuvchining/jabrlanganning sodir bo'lgan voqealar haqidagi his-tuyg'ularini o'rganing • JZ-dan jabrlangan/jabrlanuvchining umidlari va istaklari (maslahatchidan, o'zidan, jinoyatchidan, boshqalardan) va uni yordam so'rashga nima undaydi
18	**Xizmat ko'rsatish/aralashuv** • Interventsiya zararli tajribalarning ta'siri va oqibatlarini kamaytiradigan va keyingi jarohatlarning, shu jumladan takroriy qurbonlarning oldini oluvchi JZ qurbonlari/jabr ko’rgan shaxslar uchun keng qamrovli muhim xizmatlarning yig'indisini nazarda tutadi. • Interventsiya aniqlangan ehtiyojlar va mavjud resurslardan kelib chiqqan holda ishlab chiqilgan individual aralashuv rejasiga amal qiladi. • Barcha interventsiya harakatlari jabrlanuvchilar/jabr ko’rgan shaxslarga yo'naltirilgan, ko'p tarmoqli va yaxlit, moslashuvchan va barqaror bo'lishi kerak.
19	**Ingiroz bo'yicha konsultatsiya** • Asosiy ehtiyojlarni (ochlik, tashnalik, uyqu) qondirish. • Jabrlanuvchidan/jabr ko’rgan shaxsdan natijalar, kurashish strategiyalari va resurslar haqida o'z fikrlarini bildirishlarini so'rang. Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs bilan birgalikda vaziyatni hal qilishning barcha mumkin bo'lgan usullarini o'rganing.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• JZ jabrlanuvchining/jabr ko’rgan shaxsning bevosita psixologik ehtiyojlariga javob berish uchun psixologik yordamni taklif qiling. • Jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga tushuntirish va/yoki muqobil variantlarni taklif qilish: a) xavfsiz turar-joyga zudlik bilan kirish; b) shoshilinch tibbiy yordam xizmatlaridan zudlik bilan foydalanish; va c) har qanday sharoitda xizmat bilan qayta bog'lanish imkoniyati. • Jabrlanuvchi/qurbon bilan ehtiyot chorasi/himoya orderini olish imkoniyatini muhokama qiling (agar mavjud bo'lsa). • Zarur bo'lganda, jabrlanuvchiga/qurbonga o'zlari va bolalari uchun xavfsizlikni yaxshilash uchun xavfsizlikni rejalashtirishda yordam bering (Xavfsizlik rejasi bo'limini qarang). • Uzoq muddatli rejani tushuntiring va rozilik bering va kuzatib borish uchun aloqa ma'lumotlarini almashing.
20	**Favqulodda vaziyatlar uchun boshpana** • Bu yerda har qanday (jismoniy, ruhiy) zo‘ravonlikka uchragan ayollar va ularning farzandlari joylashtiriladi. • Qabul tunu kun amalga oshirilishi mumkin • Xizmatga kirish uchun cheklangan talablar. • Bu mehmonxonada/xostelda tashkil etilishi mumkin • Uzoq muddatli yechimlar topilgunga qadar qisqa vaqt davomida xavfsiz turar joy va himoyani taklif qiladi • Asosiy maqsad - ayollar va ularning bolalarini himoya qilish, ularga yordam berish va ularga zarar etkazishning oldini olish. • Xavfsiz boshpanadan tashqari, ayollar va ularning bolalarining barcha asosiy ehtiyojlari qoplanadi - oziq-ovqat, tibbiy ko'riklar, psixologik yordam
21	**Xavfsiz boshpana** • Bevosita tahdid bartaraf etilgunga qadar xavfsiz va xavfsiz favqulodda boshpana bilan ta'minlang. • Xavfsizlik choralari mavjudligini ta'minlash, jumladan: maxfiy joylashuv (iloji bo'lsa), xavfsizlik xodimlari va xavfsizlik tizimi.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Asosiy turar-joy ehtiyojlari bilan ta'minlang. • Jabrlanuvchining/jabr ko’rgan shaxslarning ehtiyojlari va tanloviga ko'ra boshqa maxsus va qo'shimcha muhim xizmatlarni taqdim eting: psixologik yordam/konsultatsiya, yuridik maslahat, ijtimoiy qayta integratsiyani qo'llab-quvvatlash va boshqalar. • Hamroh bo'lgan bolalarning xavfsizligi va ehtiyojlarini ta'minlang.
22	**Uzoq muddatli psixiko-ijtimoiy yordam va maslahat (1)** • Jabrlanuvchiga/qurbonga o'z tanlovini qilish imkoniyatini bering. • Jabrlanuvchining/jabr ko’rgan shaxsning shaxsiy ehtiyojlarini, turli fikrlari va nuqtai nazarlarini baholash va hisobga olish, hech narsa qilmaslik va narsalarni o'z holicha qoldirish imkoniyatlarini o'rganish orqali rejalar va harakatlarni ishlab chiqing. Jabrlanuvchini/jabr ko’rgan shaxsni interventsiya rejasini ishlab chiqishga jalb qiling. • Ijtimoiy qo'llab-quvvatlashni ta'minlang yoki safarbar eting. • Jabrlanuvchining / qurbonning azob-uqubatlarini, yolg'izligini va ijtimoiy masofasini kamaytiradigan va o'z-o'zini hurmat qilishni tiklaydigan aniq harakatlar qiling. • Jabrlanuvchi/qurbonning resurslari va kelajakdagi zo'ravonlik yoki zaiflik holatlarini kuchsiz his qilmasdan engishga qodir bo'lish qobiliyatlariga e'tibor qaratib, o'z-o'zini himoya qilish mexanizmlari va engish strategiyalarini mustahkamlang. • Interventsiya yoki amalga oshirilgan harakat muvaffaqiyatli bo'lmasligi ehtimolini tan oling va bu haqda jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga xabar bering. Agar bu sodir bo'lsa, mumkin bo'lgan oqibatlar haqida o'ylashga rag'batlantiring.
23	**Uzoq muddatli psixologik-ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va konsultatsiya (2)** • Jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs muhokama qilmoqchi bo'lgan boshqa mavzular bor-yo'qligini bilib oling/hammadan so'rang. • Interventsiya rejasi bo'yicha nima kelishilganligini va jabrlanuvchi/jabr ko’rgan shaxs qanday harakatlarni amalga oshirishi kerakligini qisqacha tushuntiring. • Jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga kuzatuv rejasini tushuntiring va kuzatish uchun aloqa ma'lumotlarini baham ko'ring.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Keyingi mashg'ulotlar davomida jabrlanuvchining/qurbonning ahvolidagi o'zgarishlarni, kurashish strategiyalarining samaradorligini va qurbonlar/jabr ko’rgan shaxslar tomonidan amalga oshirilgan har qanday harakatlar natijalarini o'rganing; yuzaga kelgan qiyinchiliklarni ko'rib chiqing va jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga ularni hal qilishda yordam bering; muammoni, rejani va keyingi qadamlarni qayta belgilang.
24	**Boshqa qo'llab-quvvatlash xizmatlari** • Moddiy va moliyaviy yordam bering: favqulodda transport, oziq-ovqat, xavfsiz uy-joy, shaxsiy va sog'liqni saqlash uchun zarur bo'lgan narsalar, muayyan xarajatlar uchun naqd pul. • Jabrlanganlarga/jabr ko’rgan shaxslarga shaxsini tasdiqlovchi hujjatlarni yaratish, tiklash yoki almashtirishda yordam berish orqali ularning shaxsini aniqlashga yordam bering. • JZ qurbonlari/jabrlanganlarga ularning huquqlari va mavjud variantlari, masalan, ajrashish/turmush qurish, bolani vasiylik qilish, konservatoriya, cheklash/himoya choralari va migratsiya holati haqida huquqiy ma'lumotlarni taqdim eting. • Bolalar uchun mos keladigan, bolalarning manfaatlarini hisobga oladigan, bolalar uchun qulay va xalqaro standartlarga mos keladigan xizmatlarni taqdim eting (yoki ularga murojaat qiling). • Bepul yoki bepul ishonch telefonlarini taqdim eting, yaxshisi kuniga 24 soat, haftada 7 kun yoki kamida kuniga to'rt soat, shu jumladan dam olish va bayram kunlarini hisobga olganda. Ishonch telefoniga javob berayotgan xodimlar tegishli bilim, ko‘nikma va malakaga ega bo‘lishini ta’minlang.
25	**Xatarlarni baholash va boshqarish** • Jabrlanuvchiga/qurbonga, bolalarga yoki boshqa oila a'zolariga nisbatan oldingi JZ harakatlari/hodisalari. Zo’ravonlik qilish tarixi, zo'ravonlikni qo'llash shakllari va usullari, ilgari sudlanganliklari yoki politsiyaga bergan bayonotlari va ishlatilgan/mavjud qurollar xavfni baholashga imkon beradigan ko'rsatkichlardir. • Oiladan tashqaridagi zo'ravonlik. • Ajralish va ajrashish - bu juda xavfli davr. • Boshqa oila a'zolarining jinoyatchi bilan birlashishi. • Qurolni qonuniy yoki noqonuniy egalik qilish va/yoki qurolni ishlatish yoki quroldan foydalanish tahdidi.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Alkogolli ichimliklar yoki giyohvand moddalarni iste'mol qilish harakatga to'sqinlik qilishi va zo'ravonlikning kuchayishiga olib kelishi mumkin. • Tahdidlar, ayniqsa o'lim tahdidlari jiddiy qabul qilinishi kerak. • Haddan tashqari rashk va egalik hissi. • Haddan tashqari patriarxal tushunchalar va munosabatlar. • Quvg'in va psixologik terror (ta'qib qilish). • Sudlar yoki politsiya tomonidan cheklash to'g'risidagi buyruqlarni bajarmaslik. • Zo'ravonlikning keskin o’sichiga (munosabatlar o'zgarishiga) olib kelishi mumkin bo'lgan mumkin tetikler.
26	**Xavfsizlik rejasini ishlab chiqish** • Favqulodda vaziyatda murojaat qilishingiz mumkin bo'lgan yoki sizni bir necha kun davomida boshpana bilan ta’minlashi mumkin bo'lgan odamlarni (do'stlar, qo'shnilar) sanab o'ting. • Bir yoki bir nechta qo'shnilaringizni haqorat haqida aytib berishingiz mumkin va agar ular uyingizda shovqin eshitsa, yordam berishlarini so'rang. • Uydan xavfsiz chiqib ketishni mashq qiling. • Xavfsizlik yukxaltangizni to'plang va uni favqulodda vaziyatlarda osongina olish mumkin bo'lgan joyga joylashtiring. • O'z instinktlaringiz va mulohazangizdan foydalaning. Vaziyat xavfli bo'lsa, bezori uni tinchlantirish uchun xohlagan narsani berishni o'ylab ko'ring. O'zingizni va bolalaringizni himoya qilish huquqiga egasiz. • Kelajakda muqobil xizmat ko'rsatuvchilardan yordam so'rashni o'ylab ko'ring.
27	**JZ-ni hujjatlashtirish (1)** • JZ qurboni/jabr ko’rgan shaxs haqida ma'lumot to'plang va yozib oling, jumladan: demografik ma'lumotlar (masalan, ismi, yoshi, jinsi), oilaviy ahvol, qamoqdagi bolalar haqidagi ma'lumotlar, psixiatrik holatlar tarixi, narkotik moddalar va giyohvand moddalarni iste'mol qilish, oila a'zolari va ular o'rtasidagi munosabatlar, qurbon/jabrlanuvchi/oilaning ijtimoiy-iqtisodiy holati to'g'risidagi ma'lumotlar va olingan rozilik.

Slayd	Ko'rsatmalar

- JZ hodisalari va zo'ravonlik tarixi haqida to'liq ma'lumot to'plang va yozib oling:
  - da'vo qilingan huquqbuzarlikni tasdiqlovchi dalillar;
  - boshqa har qanday hodisalar tarixi, shu jumladan oldingi sheriklar bilan;
  - jabrlanuvchi/qurbon va jinoyatchi o'rtasidagi munosabat;
  - zo'ravonlik turi va hodisalarning ro’y berish tezligi;
  - qurol ishlatilganmi (qanday va qanaqa turdagi);
  - hodisa paytida hozir bo'lgan guvohlar, jumladan, bolalar.

28 **JZ-ni hujjatlashtirish (2)**

- Zo'ravonlik oqibatlarini (jismoniy, aqliy va ijtimoiy) batafsil tavsiflang.
- Xatar va himoya (shaxsiy va ijtimoiy/ekologik) omillarini tavsiflang.
- Zo'ravonlik bilan bog'liq vaziyatni hal qilish uchun rejalashtirilgan yoki amalga oshirilgan harakatlarni yozing.
- Bu masala bo'yicha xavfsizlikni rejalashtirish va ishning xususiyatlariga e'tibor bering.
- Keyingi maslahatlashuvlar davomida ishning rivojlanishi haqida ma'lumot to'plang.
- Jabrlanuvchi/qurbon o'z so'zlari bilan aytganlariga e'tibor bering.
- Shubhalaringizni va ular asoslangan dalillarni hujjatlashtiring.
- Jabrlanuvchilarni/qurbonlarni yozuvlardan foydalanish mumkinligi haqida xabardor qiling va rozilik oling.
- Barcha yozuvlarni ishonchli va maxfiy joyda saqlang.
- Ma'lumot yig'ish tizimiga ma'lumotlarni kiritish uchun etarli vaqt bering.

29 **Yo'nalish (1)**

- Baholangan ehtiyoj va istaklarga ko'ra JZ jabrlanuvchisi/qurboni uchun qanday yo’nalish foydali bo'lishi mumkinligini baholang.
- Jabrlanuvchiga/jabr ko’rgan shaxsga so'ralganda va/yoki zarurat bo'lganda boshqa xizmat ko'rsatuvchi provayderlarga yo'llanmalar mavjudligi haqida xabar bering.

Slayd

Ko'rsatmalar

- Har qanday boshqa chora ko'rishdan oldin jabrlanuvchining/ qurbonning murojaat qilish uchun roziligini oling.
- Qanday ma'lumotlar boshqa xizmat ko'rsatuvchilar bilan bo'lishishi va qanday ma'lumotlar maxfiy bo'lib qolishi haqida jabrlanuvchi/jabr ko'rgan shaxs bilan tekshiring (huquqiy tartibga solish/cheklov mavjudligini aniqlang).
- Quyidagi 3W sxemasiga rioya qilish orqali jabrlanuvchiga/qurbonga xizmat ko‘rsatuvchilar haqida to‘liq va to‘g‘ri ma’lumot bering:
    - KIM – qaysi institut/tashkilot JZ jabrlanuvchilariga/qurbonlariga xizmat ko'rsatadi, ushbu xizmatga kirish nuqtasi sifatida kirish mumkin bo'lgan shaxsning aloqa ma'lumotlarini (ismi, telefon raqami) qo'shish orqali
    - QANDAY – muayyan xizmat ko'rsatuvchidan qanday yordam kutishlari mumkin, ushbu xizmat bilan bog'liq xarajatlar ma'lumotlarini qo'shish orqali
    - QAYERDA – ko'rsatilgan xizmatlarning aniq joyi (aniq manzili) qayerda

Yo'nalish (2)

- Jabrlanuvchi/qurbonning tanlovi bo'yicha murojaat qiling. Jabrlanuvchini/jabr ko’rgan shaxsni unga yoqimsiz harakatlar qilishga majburlamang.
- JZ hodisasi natijasida yuzaga kelgan psixologik jarohatni qayta tiklash orqali jabrlanuvchi/jabr ko'rgan shaxs bir necha intervyu davomida voqeani takrorlashi va bir xil savollarga javob berishi kerak bo'lganda, yo'naltiruvchiga qisqacha yozma hisobot va vaziyatdan qochish usuli sifatida boshqa provayder bilan telefon orqali suhbatlashing.
- Jabrlanuvchining/qurbonning mustaqilligini rag'batlantiring, unga mustaqil ravishda yordam so'rash huquqini bering.
- Zarur va iloji boricha jabrlanuvchini/qurbonni belgilangan xizmat ko'rsatuvchiga kuzatib boring.
- To'plangan dalillar nima uchun muhim/foydali bo'lishi mumkinligini tushuntiring. Jabrlanuvchidan/jabr ko'rgan shaxsdan u zo'ravonlik dalillari to'planishini xohlayaptimi yoki yo'qligini so'rang. Aniq JZ holatlarida (masalan, jinsiy zo'ravonlik) dalillarni iloji boricha tezroq to'plash muhimligini ularga eslating.

Slayd	Ko'rsatmalar
31	**Yo'nalish (3)** Jabrlanuvchini/qurbonni ehtiyojlari va istaklari asosida boshqa xizmatlarga yuboring. JZ qurbonlari/jabr ko’rgan shaxslarga sezilarli yordam ko'rsatishi mumkin bo'lgan ba'zi asosiy xizmatlarga quyidagilar kiradi: - unga dalil to'plashda yordam beradigan eng yaqin muassasa; - politsiyaga rasmiy shikoyat bilan murojaat qilish; - tibbiy yordam ko'rsatish uchun tibbiy muassasa. • JZ-dan jabrlanuvchilarga/jabr ko’rganlarga xizmat ko'rsatadigan agentliklar/tashkilotlar ma'lumotnomasini doimiy ravishda yangilab turing. Ma'lumotnomada muassasa nomi, bog'lanish uchun shaxs, manzil, boshqa aloqa ma'lumotlari va ko'rsatiladigan xizmatlar ro'yxati bo'lishi kerak. • Tegishli xizmatlar/agentliklar bilan murojaat qilish jarayoni bo'yicha kelishuv va protokollarga, shu jumladan, har bir xizmat uchun aniq javobgarlikga ega bo'ling. • Xizmatlar/institutlar o'rtasidagi aloqa va yo'naltirish tartiblari izchil va xodimlarga ma'lum bo'lishini ta'minlang.
32	**Yaxshi tajribalar** 1. Inson huquqlari asosida yondashuv 2. Kesishma va teng huquqli feministik yondashuv 3. Jabrlanuvchi/qurbonga yo'naltirilgan amaliyot va imkoniyatlarni kengaytirish yondashuvi 4. Xavfsizlik va xavflarga e'tibor qaratish 5. Jarohat haqida ma'lumot olish amaliyoti 6. Aybdorning javobgarligi 7. Maxfiylik, tashkilot mas'uliyati va xizmat ko'rsatishning sezgirligi 8. Agentliklararo hamkorlik
33	**Boshpana ochish yo’li - asosiy tamoyillar** • Xavfsizlik va himoya • Bolaning eng yaxshi qiziqishlari • Maxfiylik • Ongli rozilik

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Diskriminatsiyaga yo'l qo'ymaslik va xolislik • Maxfiylik va qurbonlar uchun qulaylik • Omon qolganlarga yo'naltirilgan yondashuv
34	**Boshpana ochish yo’li - Joylashuvi va tuzilishi** • Xavfsizlik va himoyani ta'minlaydigan uyni toping • Unga kamida 6 xona, oshxona, yashash xonasi va jabr ko’rganlar uchun hojatxona kerak. • Bundan tashqari, u xodimlar uchun ofisga ega bo'lishi kerak. • Xususiy, jamoat va ofis xonalari aniq chegaralangan bo'lishi kerak. • Chiroqlar butun tun bo'yi yonib turishi kerak • Kiyim va shaxsiy buyumlar uchun shkaflar bilan ta'minlanishi kerak. • Joy bolalar uchun qulay bo'lishi kerak
35	**Boshpana ochish yo’li - Hodimlar** • Boshpana menejeri • Psixologik maslahatchi • Ma'muriy xizmatchi • Qo'riqchi • Xavfsizlik xodimi • Farrosh • Oshpaz • Hamshira 24/7 • Haydovchi
36	**Boshpana ochish yo’li - Operatsiyalar** • Boshpana tegishli davlat organida ro'yxatdan o'tkazilishi kerak • U barcha tegishli tashkilotlar bilan yaqin aloqada bo'lishi kerak • Yangi mijozni qabul qilishda institutlar yozma ravishda uning roziligini olishlari kerak • Ish bayonnomasi bilan tanishish sir saqlanishi kerak

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Jabr ko’rganlar boshpana qoidalari, reglamentlari va xulq-atvor qoidalaridan xabardor bo'lishi kerak • Boshpana menejeri va jabr ko’rgan kishi har hafta baholanadigan parvarish rejasini ishlab chiqish uchun birgalikda ishlashi kerak • Boshpana omon qolganlarga o'ziga bo'lgan ishonchni qozonish va kelajakda qayta integratsiyalashuvini qo'llab-quvvatlash uchun dam olish, kasbiy va ta'lim tadbirlarini taklif qilishi kerak. • Tashriflar boshpana tashqarisida shaxsiy va xavfsiz joyda tashkil etilishi kerak
37	**Boshpana ochish yo’li - Xizmatlar** • Yuridik yordam • Psixo-ijtimoiy yordam • Dam olish yoki professional ko'nikmalar • Boshqa ko'p tarmoqli xizmatlarga yo’naltirish
38	**Boshpana ochish yo’li - Xulq-atvorni boshqarish** • Jabr ko’rgan har bir kishi boshpana siyosati, tartibi va xulq-atvori qoidalari va reglamentlari haqida xabardor qilinishi kerak • Xodimlar "qabul qilib bo'lmaydigan xatti-harakatlar" holatlariga qanday munosabatda bo'lishni o'rgatishlari kerak • Bolalar ota-onalari tomonidan nazorat qilinishi kerak, ammo istisno holatlarda, xulq-atvorlar boshqa mijozlar uchun xavfli bo'lganda, boshpana xodimlari aralashishi mumkin
39	**Boshpana ochish yo’li – Jinsiy ekspluatatsiya va zo'ravonlikning oldini olish** Boshpana menejeri xodimlarga nisbatan shikoyatlarni ko'rib chiqish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqishi kerak

Slayd	Ko'rsatmalar
40	**Boshpana ochish yo’li - Chiqish rejasi** Har bir jabrlanuvchi uchun dastlabki parvarish rejasiga mos keladigan chiqish rejasi tayyorlanishi kerak. Unda quyidagilar bo'lishi kerak: • Kuzatuv xizmatlari - tibbiy, ta'lim, professional, shuningdek, psixik-ijtimoiy va boshqalar. • Mavjud ijtimoiy xizmatlar, davlat sog'liqni saqlash muassasalari va boshqalar haqida ma'lumotlar. • Bardosh berish qobiliyati va mavjud resurslarga bog'liq bo'lgan haqiqiy reja.
41	**JZ-dan jabr ko’rganlar uchun ishonch telefonini qanday ochish mumkin** Quyidagi jadval ishonch telefoni xizmatini yaratish uchun zarur bo'lgan bosqichlarni ko'rsatadi
42	**Ishonch telefoni – Baholash va xizmat xaritasi** • Hududdagi mavjud xizmatlarni tahlil qilish • Mavjud JZ hodisasi ma'lumotlarini olish va tahlil qilish • Asosiy ma'lumot beruvchi intervyulari, fokus-guruh muhokamalari, xizmat ko'rsatuvchi provayder intervyulari va boshqalar orqali qo'shimcha ma'lumot to'plang. • Telefon/internetga kirish darajasini hisobga oling • Qo'ng'iroq qiluvchilar ishonch telefoni xodimlari bilan anonim gaplashish huquqiga ega bo'lishi kerak
43	**Ishonch telefoni – Texnologiyani baholash** • Telekommunikatsiya infratuzilmasining sifatini tahlil qilish • Potentsial maqsadli guruhning savodxonligi va sotib olish imkoniyatini tahlil qiling • Telefon/internetga kirish imkoniyatini ko'rib chiqing: Ayollar va qizlarning kirish huquqi sheriklar va oila a'zolari (jumladan, aybdorlar) tomonidan nazorat qilinishi mumkin, bu esa ularga katta zarar etkazishi mumkin • Bepul raqamni taqdim etish muhim • Matnli xabarlar, xabar almashish ilovalari yoki video qo'ng'iroqlardan xavfsiz foydalanishingiz mumkinligini baholang – masalan, tegishli obunachi shifrlash va maxfiylik xususiyatlariga ega ilovalarni aniqlang (masalan, signal)

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Ishonch telefonini nogironlar uchun qulay qilish haqida o'ylang
44	**Ishonch telefoni – Xizmat profili**
	• Belgilangan foydalanuvchilarning shaxsiyati va ehtiyojlarini hisobga oling • Ishonch telefoniga qo'ng'iroqlarga javob beradigan xodimlarning shaxsi va tayyorgarligini hisobga oling • Ishonch telefoni bajaradigan funksiyalar doirasini, jumladan, ishlarning hal etilishi va qanday boshqarilishini aniqlang (faqat inqiroz, doimiy masofaviy ishlarni boshqarish, yuzma-yuz boshqaruvga o'tish va h.k.) • Uy agentligi, hamjamiyat va JZ-ga qarshi kurash tashkilotlarining mavjud hamjamiyatidagi ishonch telefonining joylashuvi va tuzilishini ko'rib chiqing
45	**Ishonch telefoni – Axborot resurslari**
	• Yo'naltirish yo'li - jabrlanuvchilarni tibbiy muassasalarga, himoya xizmatlariga/politsiyaga yuborish yordam, psixologik-ijtimoiy yordam va huquqiy/adliya tizimlari va boshqalar. • Ishonch telefoni protokollarini ishlab chiqish: • Har bir qo'ng'iroqni boshlash uchun "skript" xavfsizlik va qayta qo'ng'iroq qilish siyosatining asosiy elementlari hisoblanadi • Qo'ng'iroq xavfsizligini o'rnatish • O'z joniga qasd qilish yoki qotillik haqidagi fikrlarni hal qilish • Masofadan o'zaro tushunish hissini o'rnatish uchun aloqa texnikasi • Inqiroz holatlarini boshqarish • Inqiroz holatlarini boshqarishdan integratsiyalashgan ishlarni boshqarish va/yoki mobil ishlarni boshqarishga o'tish • Qo'ng'iroqlar uchun hujjatlar formatlari, standartlari va amaliyotlari • Ishonch telefoni qo'ng'iroqlari paytida to'plangan ma'lumotlarni aniqlash va deidentifikatsiya qilish uchun ma'lumotlardan foydalanish va xavfsizlik standartlari • Boshqalarning qo'ng'iroqlarini boshqarish (jinoyatchilar, prank qo'ng'iroqlari, jim qo'ng'iroqlar, haqoratli qo'ng'iroqlar, jabr ko’rgan shaxsning oilasi/do'stlaridan qo'ng'iroqlar, xavfsizlikka tahdidlar) • Jabr ko’rganlarning qo'ng'iroqlarini boshqarish

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Xizmat ko‘rsatmayotgan obunachilarga murojaat qilish uchun ilg‘or texnik ko‘rsatmalar (erkak jabr ko'rganlar, LGBTQ+ va boshqalar)
46	**Ishonch telefoni – Kadrlar bo'limi** • Ishga olish: - asosiy mezon: til, madaniyat bilan tanishlik, jins va yosh; - qo'shimcha mezonlar: sabrning shaxsiy sifatlari, inqirozli vaziyatlarda xotirjamlikni saqlash qobiliyati, mahalliy tilni bilish, mukammal muloqot qobiliyatlari, hamdardlik va qo'ng'iroq qiluvchilar bilan muammolarni hal qilishda qulaylik • Rejalashtirish: - Iloji bo'lsa, ishonch telefoni uchun maxsus smenalar va xodimlarni tashkil qiling - Smena uzoqligi, tiklanish vaqtlari, tanaffuslar va rezerv nusxasini qo'llab-quvvatlash uchun aniq va real standartlarni ishlab chiqing. • Nazorat va qo'llab-quvvatlash: - Uzluksiz o'rganish - Doimiy hamkasblarni qo'llab-quvvatlash uchrashuvlari - Individual brifinglar - Psixik-ijtimoiy qo'llab-quvvatlash xizmatlari - Guruh yoki individual mentorlik uchrashuvlari
47	**Ishonch telefoni - Haqiqiy infratuzilma** • Shaxsiy ish joylari • Ovoz nuqtai nazaridan bo'sh joyni yanada ovozdan izolyatsiya qilingan qilib qo'ying (bo'limlar, gilamchalar, devorga osilgan qismlar, yelpig'ichlar / oq shovqin mashinalari va boshqalar). • Qo'ng'iroq ma'lumotlarini to'plash va himoya qilish qarorini qabul qilish • Telefonlar, noutbuklar, printerlar, skanerlar va boshqalar.
48	**Ishonch telefoni – Trening** • Hatto tajribali JZ xodimlari uchun ham qo'shimcha treninglar talab qilinadi • Og'zaki aloqa qobiliyatlariga e'tibor qaratish

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Belgilangan foydalanuvchilardan boshqa odamlarning qo'ng'iroqlarini boshqarish - bezovta qiluvchi qo'ng'iroqlar, haqoratli qo'ng'iroqlar, jim qo'ng'iroqlar va tajovuzkor qo'ng'iroqlarni boshqarish
49	**Ishonch telefoni – Ishonch telefoni qo'ng'iroqlari uchun favqulodda vaziyatlar sxemasi** Diagramma quyidagi bosqichlarni o'z ichiga olgan ishonch telefoniga favqulodda qo'ng'iroqlar uchun oqim sxemasining namunasini ko'rsatadi: • Protseduralar • Qaror • Tayyorlash
50	**Ishonch telefoni – Hujjatlar** Qo'ng'iroq qiluvchilarning ma'lumotlari yozib olishi yoki olmasligini hal qiling: • Boshlash/yakunlash vaqti • Qo'ng'iroq qiluvchi turi (jabr ko’rgan shaxs, oila/do'st, jinoyatchi, JZ bilan bog'liq bo'lmagan yordam so'ragan qo'ng'iroq qiluvchi) • JZ turi yoki ko'tarilgan muammo (masalan, oiladagi nizolar, ruhiy salomatlik, bolalarni vasiylik bilan bog'liq nizolar) • Qo'ng'iroq qiluvchi joylashuvi (manzili emas) • Muhokama qilingan ehtiyojlar • Qo'ng'iroq paytida amalga oshirilgan haqiqiy yo'nalishlar • Qo'ng'iroq qiluvchining yoshi, millati, migrant maqomi, tili, nogironligi, alohida ehtiyojlari haqida ma'lumot • Qo'ng'iroq toifasi – favqulodda vaziyat qo'ng'irog’i, JZ bo'yicha maslahat, JZ emas masala, ta’qib qilish qo'ng'irog'i • Keyingi harakatlar
51	**Ishonch telefoni - Ma'lumotlar xavfsizligi** Qo'ng'iroq qiluvchini identifikatsiyalashi mumkin bo'lgan har qanday ma'lumotlar to'plangan bo'lishi kerak:

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Fizik mexanizmlar (qulflangan saqlash, qulflangan xonalar, xavfsiz binolar) • Elektron mexanizmlar (parollar, shifrlash)
52	**Ishonch telefoni – Nazorat** • Xizmatlar sifati • Ishga mo’ljallanib belgilangan siyosat va protokollarga muvofiqligi • Holatnni boshqarish qobiliyatlari • Ishonch telefonining ta'siri va samaradorligini nazorat qilish uchun ko'rsatkichlar o'rnatilishi va nazorat qilinishi kerak
53	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

5.

OILAVIY ZO'RAVONLIK QURBONI BO'LGAN AYOLLARNI REINTEGRATSIYA QILISH BO'YICHA CHORA-TADBIRLARNI AMALGA OSHIRISH

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Oilaviy zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollarni reintegratsiya qilish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish** Taqdimotning ushbu qismida qayta integratsiya va reabilitatsiya jarayonlariga e'tibor qaratiladi.
3	**Qayta integratsiya va reabilitatsiya** • Zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollarni qayta integratsiya va reabilitatsiya qilish davlat organlari va fuqarolik jamiyati tashkilotlari tomonidan amalga oshiriladigan uzluksiz jarayonning bir qismi bo'lib, uning maqsadi jamiyatga to'liq integratsiya / qayta kirish (integratsiya) va tiklanish (reabilitatsiya) hisoblanadi. • Bu jarayon orqali, uning asosiy muhitiga (oila va mahalliy hamjamiyat) "qaytishini" ta'minlash uchun va kengroq kontekstda jamiyatga "qaytish/qayta integratsiya"ni psixo-ijtimoiy xizmatlar, huquqiy qo'llab-quvvatlash, sog'liqni saqlash va iqtisodiy mustahkamlash orqali zo'ravonlikdan omon qolgan ayol reabilitatsiya qilinishi va psixologik, ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy nuqtai nazardan reintegratsiya qilinishi kerak. • Qayta integratsiya va reabilitatsiya xizmatlari zo'ravonlikdan jabr ko’rgan ayollarni qo'llab-quvvatlash tizimining muhim tarkibiy qismlaridan hisoblanadi. Bu xizmatlar shaxs haqoratli muhitni tark etgandan keyin yoki haqoratli sherigini tark etishga qaror qilgandan keyin taqdim etiladi. • Zo'ravonlikni boshdan kechirgan ayol faqat zo'ravonlikning takrorlanish xavfi bartaraf etilgandan keyingina qayta integratsiyalashishi mumkin. • Amalda profilaktika, himoya va qayta integratsiya ko'pincha bir-birini to'ldiradi va birgalikda amalga oshiriladi.
4	**Oldini olish** Oldini olish jabrlanuvchining kelajakdagi farovonligi uchun juda muhim va har bir holatda keyingi qadamlarni rejalashtirishda hisobga olinishi kerak.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Unga moliyaviy qaramlik tufayli zo’ravonga qaytishning oldini olish • Iqtisodiy qaramlik tufayli yangi haqoratli munosabatlarga kirishishning oldini olish • Zo'ravonlikka uchragan bolalar boshdan kechirgan jarohatlarni bartaraf etish va reabilitatsiya qilish orqali avlodlararo zo'ravonlik va jarohatning oldini olish • Ijtimoiy xatarlarni bartaraf etish orqali kambag'allik va boshpanasizlikning oldini olish • Jarohat, tibbiy yordam va tegishli davolanish orqali ayollar va bolalar salomatligining uzoq muddatli oqibatlarini oldini olish.
5	**Asosiy tamoyillar** Qayta integratsiya beshta asosiy tamoyilga ega va ularning bir qismini yoki barchasini hisobga olish kerak. • Vaqtinchalik boshpana • Psixologik konsultatsiya • Moliyaviy qo'llab-quvvatlash • Ta'lim va o'qish • Ish topishda yordam Ular keyingi slaydlarda batafsilroq muhokama qilinadi.
6	**Vaqtinchalik boshpana** • Qo'llab-quvvatlanadigan uy-joy, ayol zo'ravonlik muhitini tark etganidan keyin 6 oydan ko'pi bilan 2 yilgacha vaqtinchalik uy-joy bilan ta'minlaydi, bu jabrlangan ayollarning jamiyat hayotiga to'liq integratsiyalashuviga yordam beradi. • Ushbu chora faqat o'z boshpanasini ta'minlay olmaydigan, shaxsiy uy-joyiga ega bo'lmagan, shuningdek, qarindoshlari yoki do'stlarining uylaridan foydalana olmaydigan jabrlanuvchilarga qaratilgan.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Jabrlanuvchini himoya qilish uchun mas'ul bo'lgan xizmatlar uchun o'z mexanizmlari va mablag'lariga ega bo'lgan davlat, jabrlanganlar uchun xavfsizlikka tahdid qilmaydigan jabrlanuvchining iqtisodiy ahvoliga, uning barqarorligiga, ish qobiliyatiga va ixtisoslashtirilgan xizmatlar tomonidan doimiy psixologik maslahat va ishlarni boshqarish orqali baholanadigan boshqa kalitlarga qarab, maksimal 2 yil muddatga uylar qurilishi kerak.
7	**Psixologik maslahat** • Bu shaxsni dushmanlik muhitidan tashqarida yangi muammolarni hal qilishga tayyorlashni, shuningdek, vaqtinchalik uy-joy bilan ta'minlash va asosiy ehtiyojlarni qondirishni ta'minlash orqali uysiz qolish xavfini kamaytirishni o'z ichiga oladi. • Jabrlanuvchining yashash muhiti va ish joyidagi o'zgarishlarga moslashishi uchun tiklanish jarayonida unga psixologik yordam ko'rsatish muhimdir. Bu ularga haqoratli muhitga qaytish yoki yangi zo'ravon munosabatlarga kirishish xavfidan xoli to'liq mustaqil hayot kechirishga tayyorlash uchun ularning huquq va majburiyatlarini o'rgatishni o'z ichiga oladi. • O'z-o'zini hurmat qilishni o'zgartirish va o'ziga ishonchni oshirish zo'ravonlikning oldini olishning asosiy omillaridir.
8	**Moliyaviy qo'llab-quvvatlash** • Jabrlanuvchining moddiy ahvoli real baholangandan so‘ng, doimiy ishga joylashgunga qadar unga vaqtinchalik moddiy yordam hamda o‘zining va qaramog‘idagi voyaga etmagan bolalarining asosiy ehtiyojlari uchun kompensatsiya berilishi mumkin. • Chora-tadbirlar quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin: • Bilan ta'minlash bilan bog'liq xarajatlardan ozod qilish (maktab anjomlari, o'quv materiallari, qo'shimcha to'lovni talab qiladigan o'quv mashg'ulotlariga qatnashish va boshqalar); • Maktabgacha ta'lim muassasalarida ishtirok etishdan, shuningdek, bolalar bog'chasida o'qitish bilan bog'liq boshqa xarajatlardan ozod qilish;

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Tibbiy xizmatlarda ishtirok etishdan, shu jumladan dori vositalarini sotib olishdan ozod qilish; • U va uning farzandlari uchun jamoat transporti bilan bog'liq xarajatlardan ozod qilish; • Davlat tomonidan to'g'ridan-to'g'ri beriladigan moliyaviy yordamdan foydalanishni ta'minlash; • Xarid qilish uchun vaucher tizimini joriy etish va boshqalar.
9	**Ta'lim va o'qish** • Ish bilan ta'minlash istiqbollari diqqat bilan baholangandan va moliyaviy mustaqillikka erishilgandan so'ng, agar kerak bo'lsa, jabrlanuvchiga ta'lim va o'quv yordami ko'rsatilishi mumkin. • Jabrlanuvchining manfaatlarini, mavjud ko'nikmalarini va tajribasini hisobga olgan holda, moslashtirilgan reja tuzilishi mumkin.
10	**Ish bilan ta'minlash bo'yicha yordam** • Jabrlanuvchi o'z qiziqishlari, ko'nikmalari va tajribasiga asoslangan shaxsiy ish qidirish rejasini ishlab chiqishi kerak. • Agar jabrlanuvchining farzandlari bo'lsa va u yolg'iz ota-ona sifatida g'amxo'rlik qilish kerak bo'lsa buni hisobga olish kerak. • Rezyume oldindan tayyorlanishi mumkin. • Jabrlanuvchi milliy/mintaqaviy/mahalliy ishsizlik agentligida ro'yxatdan o'tishi va uning xizmatlaridan foydalanishi mumkin. • Jabrlanuvchiga onlayn platformalar va boshqalar orqali ish topish uchun yordam berilishi mumkin. • Odam savdosi bilan bog‘liq barcha xavflarning oldini olishga alohida e’tibor qaratish lozim.
11	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

II BO’LIM

FJT-LARINING AYOLLAR VA QIZLARGA YAXSHIROQ XIZMATLAR KO'RSATISH VA QO'LLAB-QUVVATLASH SALOHIYATINI KUCHAYTIRISH

EQUAL

1.

PROPAGANDA

VA LOBBICHILIK

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**II bo’lim:** **FJT-larining ayollar va qizlarga yaxshiroq xizmatlar ko'rsatish va qo'llab-quvvatlash salohiyatini kuchaytirish** Endi biz treningning ikkinchi qismiga o'tmoqdamiz, unda asosiy e'tibor salohiyatni oshirishga qaratilgan. Asosiy e'tibor advokatlik, moliyaviy barqarorlik, kraudfanding, aloqalar va shaffoflik kabi turli sohalarga qaratiladi. Ishtirokchilarni bilim va ilg'or tajribalarni iloji boricha kengroq almashishga taklif qiling.
3	**Propaganda va lobbichilik** Ushbu qism propaganda va lobbichilikning turli jihatlarini ko'rib chiqadi va ishtirokchilarga o'z propaganda harakatlarini ishlab chiqish va rejalashtirish imkoniyatini beradi.
4	**Propaganda va lobbichilik** • Har qanday lobbichilik yoki propaganda strategiyasining asosiy maqsadi siz tanlagan maqsadli guruhingiz uchun sharoitlarni yaxshilash uchun qaror qabul qiluvchilarga ta'sir o'tkazishdir. • Oxir oqibat, ular muayyan ish uchun eng yaxshi huquqiy va siyosiy asosni ta'minlashga intiladi. Shuningdek, bu (qo'shimcha) moliyaviy va boshqa resurslar bilan ta'minlashni o'z ichiga olishi mumkin.
5	**Propaganda** Ko'pincha talablar qo'yish orqali o'zgarishlarni amalga oshirish uchun propaganda usullari qo'llaniladi. Ko'pgina hollarda, birinchi navbatda bu usullar ma'lum bir xabarni etkazish uchun ma'lumot yuborish yoki odamlarni muayyan qaror qabul qiluvchining pozitsiyasini zaiflashtirish uchun safarbar qilish uchun ishlatiladi. Umumiy propaganda/propaganda kampaniyalarining misollar: • Namoyishlar • Petitsiyalar

Slayd	ko’rsatmalar
	• Press-relizlar – press konferentsiyalar • Gazeta maqolalari • Media kampaniyalari • Da'volar
6	**Lobbichilik** Lobbichilik propagandaning ixtisoslashgan shaklidir. Bu qaror ta'sir ko’rsatuvchi qabul qiluvchilarning strategik, rejalashtirilgan va norasmiy usuli. Xususiyatlari: ochiq (ikki tomonlama) muloqot, turli manfaatdor tomonlarning manfaatlarini birlashtirish orqali ta'sir qilish, g'alaba qozonish holatlarini yaratish va qaror qabul qiluvchilar bilan uzoq muddatli munosabatlarga sarmoya kiritish. Lobbichilik faoliyatiga misollar: • Shaxsiy xatlar • Qaror qabul qiluvchilar bilan yuzma-yuz uchrashuvlar • Qabullar paytida norasmiy aloqalar • Qaror qabul qiluvchilar bilan ish safari • Telefon orqali shaxsiy suhbatlar • Qo'shma strategiyalarni ishlab chiqish
7	**Siz nimani targ'ib qilmoqchisiz?** Ishtirokchini katta guruhda ochiq muhokama qilishga taklif qiling. Ularni stiker eslatmalarini olishga taklif qiling va quyidagi savollar haqida bir necha so'z yozing: 1. Propaganda faoliyatida tajribangiz bormi? Kichik guruh bilan baham ko'rish 2. Muvaffaqiyat omillari va asosiy masalalar nima edi? 3. Sizningcha, kelajakdagi propaganda tashabbuslarining (mahalliy, mintaqaviy, milliy yoki xalqaro) ma’nosi nimada? Keyin ularni katta guruhda muhokama qiling va tajriba haqida fikr yuriting.

Slayd	Ko'rsatmalar
8	**Samarali propaganda qadamlari (1)** Muammoni aniqlash • Nazorat - mahalliy/mintaqaviy/milliy kontekstdagi vaziyatni kuzatib boring va uni chuqur tahlil qiling - qanday muammolar mavjud, muammolarni nima/kim hal qila oladi va hokazo. • Muammoni aniqlash - muammoni aniq belgilashga harakat qiling va uni oddiy tilda tasvirlab bering. • Mumkin sabablar - muammo bilan bog'liq barcha mumkin bo'lgan sabablarni sanab o'ting. Masalan, ijtimoiy, madaniy, moliyaviy va boshqalar. • Mumkin bo'lgan oqibatlar - muammo bilan bog'liq bo'lgan barcha mumkin bo'lgan oqibatlarni, masalan, ijtimoiy, madaniy, moliyaviy va hokazolarni sanab o'ting. "Ko'rinmas" va uzoq muddatli oqibatlarga olib kelishi mumkin bo'lganlarga alohida e'tibor berilishi kerak. • To'siqlar - ushbu muammo uchun barcha to'siqlarni sanab o'ting. Masalan, siyosiy, ijtimoiy, moliyaviy va boshqalar. • Muammo tarixi - ortga qarang va muammo qanday paydo bo'lganini, uning tarixi nimadan iboratligini, qanday ko'tarilishlar va pasayishlar bo'lganligini va hokazolarni ko'ring. Maqsadlarni belgilash • Maqsadlar - bu erda maqsadingizni yozib qo'yish juda muhimdir. Umumiy maqsadingiz haqida o'ylang - masalan, O‘zbekistonda ayollarga nisbatan barcha zo‘ravonliklarga barham berish - shu bilan birga aniqroq maqsad, masalan, shahringizdagi o‘g‘il bolalarni JZ haqida o‘rgatish, ular buni noqonuniy va axloqsiz ekanligini bilishlari uchun • Maqsadlar - keyin esa, maqsadingizni kichikroq maqsadlarga ajrating Mo’ljallarni aniqlash • Qaror qabul qiluvchilar - asosiy rasmiy lavozimlarni egallagan davlat xizmatchilari • Inflyuenserlar aktyorlar, futbolchilar, jurnalistlar, ziyolilar, Instagram foydalanuvchilari kabi jamoat arboblari...
9	**Samarali propaganda qadamlari (2)** Asosiy xabarlar va tavsiyalar • Asosiy xabarlarni ishlab chiqish – o'zingiz etkazmoqchi bo'lgan 2-3 ta juda oddiy asosiy xabarlarni yozing

Slayd **Ko'rsatmalar**

- “Qisqa taqdimotni” ishlab chiqish, ya’ni muammoni va taklif qilingan yechimni 2 daqiqada taqdim eting - muammoni, taklif qilingan yechimni va jamiyat yoki muayyan guruhlarga qanday foyda keltirishi haqida qisqacha tavsiflangan 2 daqiqalik taqdimot tayyorlang
- Tavsiyalarni ishlab chiqish – 3-5 ta asosiy tavsiyalar ro'yxatini tuzing, eng muhimlariga e'tibor qarating

Hamkorliklarni ko'rib chiqish

- Hamkorlaringizni - mahalliy/mintaqaviy/milliy/xalqaro, turli manfaatdor tomonlarni aniqlang – bu muammo haqida qayg'uradigan va siz bilan kuchlarni birlashtirishdan manfaatdor bo'lgan potentsial sheriklar haqida o'ylang. Bu xalqaro tashkilotlar, elchixonalar, institutlar, FJT-lari, politsiya, shifokorlar, maktablar, ommaviy axborot vositalari va boshqalar bo'lishi mumkin.
- Imkoniyatlar – "imkoniyatlar oynasi" haqida o'ylang – masalan, siz mavzuni taklif qilishingiz mumkin bo'lgan shahar kengashi muhokamasi, tashvishlaringizni hal qilish mumkin bo'lgan yangi teleko'rsatuv va hokazo.
- Xavf – duch kelishingiz mumkin bo'lgan turli xil xavflarni diqqat bilan o'ylab ko'ring – siyosiy, moliyaviy, ijtimoiy, jismoniy va boshqalar. Shuningdek, ulardan qanday qochish kerakligini o'ylab ko'ring va ular sodir bo'lganda harakat rejasini ishlab chiqing.

Harakatlar rejasini ishlab chiqing

- Mumkin bo'lgan faoliyat - onlayn, jonli, ijtimoiy jihatdan jalb qilingan san'at ... Qaysi harakatlar eng katta ta'sir ko'rsatishi haqida o'ylab ko'ring va siz uchun nima haqiqatan ham mumkin.
- Vaqt juda muhim - qancha erta bo'lsa, shuncha yaxshi

Propaganda faoliyatingizni tayyorlang va o'tkazing

Samaradorlikni baholang – Ishingizni to’gatgach, jamoangiz bilan nima yaxshi o'tdi, nima eng katta ta'sir ko'rsatdi, kelajakda nimadan qochish kerakligi va hokazolarni muhokama qiling.

Slayd	Ko'rsatmalar
10	**Muvaffaqiyatli propaganda uchun amaliy maslahatlar** • Dalillarga asoslangan propaganda - ehtiyojni ko'rsatish – mavjud ma'lumotlar, hisobotlar va baholashlarga qarash orqali ehtiyojni ko'rsatish. Agar bunday ma'lumotlar mavjud bo'lmasa, uni o'zingiz to'plang, masalan, o'tgan yili sizga kelgan JZ qurbonlari soni, ularning qanchasi jismoniy zo'ravonlikka duchor bo'lganligi, qancha bola uy sharoitida zo'ravonlik qurboni bo'lganligini ko'rsating. • Yordam bermoqchi bo'lgan odamlarni jalb qiling va ularga ovoz bering – benefitsiarlaringizni xavfsiz tarzda kiriting, masalan, xatlaringiz yoki ijtimoiy tarmoqdagi postlaringizda ularning kotirovkalaridan foydalanish, ulardan qanday faoliyatlar yordam berishi mumkinligini so'rash, agar ular bunga qodir bo'lsa, ularni ko'ngillilikka taklif qilish va h.k. • Tarmoq sifatida harakat qiling - boshqa manfaatdor tomonlardan iloji boricha ko'proq yordam to'plang va mahalliy hokimiyat organlariga petitsiya yuborishda tarmoq sifatida harakat qiling va hokazo. Muvaffaqiyatga erishish imkoniyatingizni oshirish uchun ushbu tarmoq resurslari, g'oyalari va aloqalaridan foydalanganingizga ishonch hosil qiling. • Tegishli manfaatdor tomonlar bilan aloqalar o'rnating – manfaatdor tomonlarni jalb qiling va ularga bu jamoaviy harakat ekanligini his qiling. Ularga so'nggi o'zgarishlar haqida xabar bering, ular bilan rejalaringizni baham ko'ring, ularning fikrini so'rang va hokazo. • Taslim bo'lmang - o'zgarish vaqt talab etadi, shunday ekan doimiy harakatga tayyor bo'ling. Ko'ngilsizlik va tushkunlikka tushmaslik uchun buni o'z jamoangiz va tanishlaringiz bilan muloqat qiling. Asosiysi - qat'iyatlilik!
11	**Manfaatdor tomonlar xaritasi** Ushbu mashq uchun ikkita variant mavjud. Agar ishtirokchilar xuddi shunday kontekstda ishlasa (mahalla, shahar, viloyat ...), kichik guruhlarni (2-4 kishi) tashkil qilsalar, foydali bo'lishi mumkin. Ammo, agar ular turli sohalarda ishlasa, bu mashqni yakka tartibda bajarish yaxshiroqdir, chunki u mahalliy kontekstga sho’ng’ishni o'z ichiga oladi. Har qanday holatda ham, ulardan katta qog'oz, turli xil markerlar, stikerlar va hokazolarni olishlarini so'rang. Keyin ulardan kontekstni saralash uchun 40 daqiqa vaqt ajratishlarini so'rang.

Slayd

Ko'rsatmalar

Xususan, ulardan to'rtta asosiy sohaga e'tibor qaratishlarini so'rang:

1) Ularni JZ bilan bog'liq BARCHA manfaatdor tomonlarni o'zlari o'ylashlari mumkin bo'lgan kontekstda ro'yxatga olishni taklif qiling. Quyidagi misollar bo'lishi mumkin:

- Davlat/mintaqaviy/mahalliy institutlar
- Diniy institutlar
- Kasalxonalar
- Maktablar
- Universitetlar
- Ish beruvchilar
- Nodavlat tashkilotlar
- OAV
- Inflyuenserlar
- Mahalliy hamjamiyat
- Va hokazolar

2) Ulardan qaysi biri ekanligini ko‘rsatish uchun rangli markerlar, stikerlar yoki chizmalardan foydalanishni taklif qiling:

- Asosiy manfaatdor tomonlar
- Ikkinchi darajali manfaatdor tomonlar

3) Ulardan ushbu manfaatdor tomonlarning JZ bilan bog'liq mavzularga qiziqishini o'lchashlarini so'rang:

- Ishtirok etish darajasi yuqori bo'lgan manfaatdor tomonlar
- Ishtirok etish darajasi o’rtacha bo'lgan manfaatdor tomonlar
- Ishtirok etish darajasi past bo'lgan manfaatdor tomonlar

4) Ulardan ushbu manfaatdor tomonlarning ta'sirini baholashini so’rang. Ular:

- Kuchli ishtirokchilar
- Zayif ishtirokchilar

Manfaatdor tomonlar xaritasi tugallangandan so'ng, ishtirokchilarni manfaatdor tomonlar orasida chegara qurishga taklif qiling va ular qanday bog'langanligi haqida o'ylang.

Slayd	Ko'rsatmalar

5) Keyin ishtirokchilardan o'zlarining potentsial advokatlik himoya harakatlari haqida batafsil o'ylashlarini so'rang:

- Mo’ljalingiz kim?
- Sizning ittifoqdoshlaringiz kim?
- Rejangiz qanday?

Ushbu mashqda ishtirokchilar o'zlarining misollari yoki xayoliy misollar, ustida ishlashni tanlashlari mumkin. Masalan:

1. Siz o'z shahringizdagi bitta maktabda 16 yoshli o'smirlar uchun gender asosidagi zo'ravonlik dasturini amalga oshirmoqchimisiz - bunga qanday erishasiz?
2. Siz O'zbekistonning Istanbul konventsiyasini imzolashini xohlaysiz - bunga qanday erishgan bo'lar edingiz?
3. Yoki o'z ishingiz ustida ishlang

Ishtirokchilar tayyor bo'lgach, ulardan yalpi majlisga qaytib, o'z natijalarini guruhga taqdim etishlarini va o'z xulosalari bo'yicha fikr bildirishlarini iltimos qiling.

12 **Savollar va izohlar vaqti**

Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

2.

KRAUDFANDING

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Kraudfanding** Ushbu bobda kraudfanding FJT-larni qanday moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlashi mumkinligi o'rganiladi.
3	**Kraudfanding** • Odatiy hollarda Internet orqali ko'plab odamlardan pul yig'ish orqali loyiha yoki korxonani moliyalashtirish amaliyoti. • Bu tashkilotga investitsiya hisoblanadi. • Ham tijoriy, ham notijoriy loyihalar tomonidan qo'llaniladi. O’zbekistondagi asosiy platformalar: - Indiegogo - https://www.indiegogo.com/ - GoFundMe - https://www.gofundme.com/
4	**Muvaffaqiyatli kraudfanding uchun maslahatlar (1)** • Mamlakatingizdagi muvaffaqiyatli kampaniyalarni o'rganing - kontekstingizda nima ishlayotganini ko'ring va nima sababdan tahlil qiling • Matn yozishda batafsil va aniq ma’lumotlarga e’tibor bering – bu muammoni hech qachon eshitmagan odamga tushunarli bo'lishi kerak • Ajoyib hikoya aytish uchun hikoya imkonidan foydalaning – tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, odamlar faktlar va bayonotlardan ko'ra insoniy hikoyalarga ko'proq ishonadi • Tavsiyalardan foydalaning – ba'zi manfaatdor tomonlardan ishingiz - siz yordam bergan qurbonlar, boshqa fuqarolik jamiyati tashkilotlari, mahalliy jurnalistlar, ta'sir o'tkazuvchilar, siyosatchilar haqida fikrini so'rang... • Ajoyib video yarating – video kontent ijtimoiy tarmoqlarda juda samarali bo'lib, vizual effektlar so'zlardan ko'ra ko'proq narsani aytishi mumkin • Professionallar bilan ishlang – imkon qadar professionallardan (pullik yoki ko'ngillilar) foydalanishga harakat qiling – ular sizning kampaniyangiz professionalroq va FJT tashkilotingiz yanada professional va ishonchli bo'lib ko'rinishiga yordam beradi

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Kampaniyani oldindan yuklang – ishni boshlashdan oldin, kerakli summaning kamida 20% ni yig'ishga harakat qiling. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, odamlar kampaniyani qo'llab-quvvatlash darajasi 0% yoki 5% bo'lsa, uni qo'llab-quvvatlash ehtimoli kamroq. Agar sizda allaqachon kamida 20% bo'lsa, bu potentsial donorlar uchun boshqa odamlar allaqachon sizga ishonishlari haqida signaldir va bu muvaffaqiyatga erishish imkoniyatingizni oshiradi. Ma’lumot tarqating – kampaniya boshlanishini diqqat bilan rejalashtiring. U WOW taassurotiga ega bo'lishi kerak. Odamlardan, ayniqsa infyuenserlar va jurnalistlardan uni birinchi marta post qilganingizda baham ko'rishlarini so'rang. Bu uning boshlang'ich ko'rinishini oshiradi. • Qiziqarli kampaniya mazmuni rejasini ishlab chiqing – kampaniyangiz davomida u haqida gapiring (nafaqat uni ishga tushirganingizda emas). Ijtimoiy tarmoqlardan, hamkorlardan, mahalliy ommaviy axborot vositalaridan foydalaning, do'stlaringiz va hamkasblaringizdan bu haqda xabar yozishlarini so'rang… Buni odamlarga unuttirib qo'ymang!
5	**Muvaffaqiyatli kraudfanding uchun maslahatlar (2)** • O'z tarafdorlaringiz bilan muntazam ravishda muloqot qiling – ijtimoiy tarmoqlarda postlar tayyorlang, qo'llab-quvvatlovchilaringizga elektron pochta xabarlarini yuboring va ularni taraqqiyot haqida yangilab turing • Bir martalik xayriyalarni qaytalanuvchi xayriyalarga aylantiring – o'z tarafdorlaringizni har oyda kichik xayriya qilish haqida o'ylashga undang va bu sizning barqarorligingizga qanday hissa qo'shishini tushuntiring va kelajakni rejalashtirish imkonini beradi. Bu muammoga oddiy texnologik yechim taklif qilganingizga ishonch hosil qiling - onlayn usullar orqali yoki oylik uchrashuvlaringiz, tadbirlaringizda va hokazolarda xayriya so'rash orqali. • Baho bering va kampaniyangizning bir qismi bo'lgan barchaga RAHMAT ayting – sizni qo'llab-quvvatlagan har bir insonga, ularning hissasi qanchalik katta bo'lishidan qat'i nazar, minnatdorchilik bildiring. Odamlarni umumiy muvaffaqiyatning bir qismini his qilishlariga imkon bering! Tashkiliy darajada, kampaniyani baholashga vaqt ajrating, nima yaxshi ishladi va nima ishlamadi, nima eng yaxshi natijalarga olib keldi, qaysi ta'sir o'tkazuvchilar muhim edi, qanday xabar eshitildi...
6	**Savollar va izohlar vaqti**

EQUAL

3.

GRANTLAR VA LOYIHA TAKLIFLARINI YUBORISH ORQALI MOLIYAVIY IMKONIYATLARNI OSHIRISH

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Grantlar va loyiha takliflarini yuborish orqali moliyaviy imkoniyatlarni oshirish** Ushbu bobda grantlar, loyiha takliflari va loyihalarni boshqarish masalalari muhokama qilinadi.
3	**Hamkorlarni topish posteri** Ishtirokchilardan stiker eslatmalarini olishlarini va yozishni so'rang: • Agar ular loyiha g'oyasiga ega va hamkorlar izlayotgan bo'lsalar • Agar ular boshqa tashkilotning loyiha g'oyasiga qo'shilishdan manfaatdor bo'lsalar Qanday turdagi loyihani belgilash to’g’risida ishonch hosil qiling (masalan, ta'lim dasturlari, tashviqot, ishonch telefonini ochish va hokazo).
4	**Nodavlat tashkilot barqarorligi (1)** • Loyihalarimiz muvaffaqiyatining davom etishini ta'minlash va ma'lum bir donordan moliyaviy yordam ko'rsatilgandan so'ng asosiy manfaatdor tomonlarimizga foyda keltirish. Aslini olganda, barqarorlik bizning tashabbuslarimizni moliyalashtirish davridan keyin ham davom ettirishni anglatadi. • Keng qamrovli strategiyani amalga oshirish maqsadli aholi uchun uzoq muddatli farovonlik va imkoniyatlarni yaxshilash uchun keng doiradagi donorlarni samarali jalb qilish uchun zarur. • Barqarorlikni rejalashtirish nodavlat tashkilotlarlar uchun muhim qadamdir, sababi u tashkilotni asosiy moliyalashtirish bo'lmagan taqdirda ijobiy natijaga erishishga tayyorlaydi. • Nodavlat tashkilot barqarorligiga quyidagilar kiradi: - Moliyaviy barqarorlik - Tashkiliy barqarorlik - Dastur barqarorligi • Bu uzoqni ko'rzlashni talab qiladi - 5-10 yildan keyin tashkilotingizni qayerda ko'rasiz?

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiyalang – donorlar, kraudfanding, ijtimoiy tadbirkorlik…
5	**Nodavlat tashkilot barqarorligi (2)** • Yangi imkoniyatlarni o'rganing - moslashuvchan va ustuvorliklaringizni qayta ko'rib chiqishga tayyor bo'ling • Yangi hamkorliklarni rivojlantiring – yangi milliy va xalqaro hamkorlikka doimo tayyor bo'ling • Mavjud hamkorliklarni mustahkamlang – mavjud hamkorlaringiz bilan muloqot qilishni davom eting va ularni ishingiz va rejalaringiz haqida xabardor qiling • Aloqa va targ'ibot – samarali aloqa strategiyasini ishlab chiqing va sizning yuqori sifatli ishingiz haqida xabardor bo'lishlarini ta'minlash uchun hozirgi va oldingi donorlaringiz bilan muloqot qilishga e'tibor qarating • Imkoniyatlarni mustahkamlash – ta'limga, o’zaro o'rganishga, nazoratga va hokazolarga sarmoya kiriting. Ko'ngillilarni jalb qilish – ular sizning tashkilotingiz uchun qo'shimcha manba bo'lishi mumkin va hatto yangi mablag' topishga (masalan, korporatsiyalardan, kraudfanding kampaniyalari paytida va hokazo) yordam beradi • Mahalliy hamjamiyatni jalb qilish – mahalliy hamjamiyatingizni qo'llab-quvvatlash sizning qonuniyligingizni oshiradi va qo'llab-quvvatlash, ko'ngillilar va qo'shimcha resurslarni olishga yordam beradi
6	**Moliyaviy barqarorlik** • Donorlarni diversifikatsiyasi • A’zolik to‘lovi • Rezervlash • Kraudfanding • Donatlar (shu bilan birga, notijoriy) • Loyihalar va grantlar • Ijtimoiy tadbirkorlik

Slayd	Ko'rsatmalar
7	**Loyihalar va dasturlar** • Loyiha - bu ma'lum bir vaqtda ma'lum bir maqsadga erishishga qaratilgan tadbirlar to’plami. • Dastur - bu maqsadlari birgalikda tashkiliy, tarmoq, milliy yoki xalqaro darajada umumiy maqsadga erishishga yordam beradigan loyihalar to'plami.
8	**SMART maqsadlar** SMART maqsadlari loyihani yaxshi rejalashtirishning asosiy elementidir. Ism quyidagi birinchi harflardan kelib chiqqan: • O'ziga xos - aynan nimaga erishmoqchisiz? • O'lchovli – bunga erishganingizni qanday bilasiz? • Muvaffaqiyatli - bunga erishish haqiqatan ham mumkinmi? • Muvofiq - bu sizning tashkilotingiz missiyasiga hissa qo'shadimi? • Vaqt cheklovi – bunga qachon erishmoqchisiz?
9	**Loyiha yozishdagi tajribangiz** Ishtirokchilardan 2 daqiqa vaqt ajratishlarini so'rang va stikerlarga loyihalar yozish bo'yicha ijobiy va salbiy tajribalarini yozib qo'ying. Masalan: • Siz 2 yil davomida faoliyatingizni qo'llab-quvvatlashi mumkin bo'lgan katta pul yutib olasiz • Xalqaro hamkorlar bilan ishlash va ulardan saboq olish ajoyibdir • Bu juda ko'p vaqtni oladi • Loyiha yozishga e'tibor qaratishimiz uchun juda ko'p ishimiz bor • Va hokazolar
10	**Umumiy maslahatlar** • Talab qilinadigan mablag'ni aniqlash • Muvofiqlikni ta'minlash • Hamjamiyat yordamini olish

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Potentsial donoringizdan oldingi grantlarni o'rganing • Tashabbuskor bo‘lish • Ilovalaringiz uchun realistik maqsadlar va g'oyalarni o’rnatish • Realistik byudjetni ishlab chiqish • Taklif yozish • Qayta ko'rib chiqish, qayta ko'rib chiqish, qayta ko'rib chiqish • Oldindan yuborish
11	**Umumiy baholash mezonlari** Barcha dasturlarda turli baholash mezonlari mavjud, biroq ba'zilari ko'pincha takrorlanadi: • MUVOFIQLIK – aralashuv kerakli natijalarni beradimi? • MUSTAHKAMLIK – aralashuv qanchalik to’g’ri keladi? • SAMARADORLIK – aralashuv o'z samarasini berayaptimi? • UNUMDORLIK – resurslardan qanchalik unumli foydalanilmoqda? • TA'SIR – aralashuv qanday farqni beradi? • BARQARORLIK – imtiyozlar davom etadimi?
12	**Yaxshi tajribalar** • Kuchli hamkorlik/tavsiya xatlarini himoya qilish • Malakani ko'rsatish (o'tgan tajriba, xodimlar tajribasi, ixtisoslashtirilgan ko'nikmalar, tajribalar...) • Ma'lumotlarni rezervda saqlash • Qisqacha va professional tildan foydalanish • Hissiyotlarni oldini olish • Tahrir qilish • Faoliyat rejangizni va byudjetingizni real holatga keltiring (ortiqcha va'da bermang)
13	**Umumiy xatolar** Muvaffaqiyatsiz loyihalarda ba'zi keng tarqalgan xatolar bo'lishi mumkin:

Slayd	Ko'rsatmalar

- Moliyalashtiruvchining ustuvor yo'nalishlari bilan mos kelmaslik
- Ko'rsatmalarga rioya qilmaslik
- Loyihaning noma’lum tavsiflari
- Maqsadlar aniq belgilanmagan
- Noto’g’ri yozish va ko’rsatish
- Juda emotsional
- Noma'lum rollar va asosiy guruh a'zolarining loyihaga bag'ishlanishi
- Norealistik byudgetlar
- Baholash o’lchovlarining yo’qligi
- Barqarorlikga e’tibor bermaslik

14

Loyiha tsikli

Diagramma loyiha tsiklining turli bosqichlarini o'rganadi.

15

Loyiha tsikli

1. **Ishga tushirish bosqichi –** Jamoalar tuziladi va loyiha menejeri tanlanadi. Loyiha tafsilotlari to'planadi, loyiha maqsadlari va ko'lami aniqlanadi va natijalar mos ravishda aniqlanadi.
2. **Rejalash bosqichi –** loyiha talablari, vazifalari va boshqa talablarini chuqur tahlil qilish. Endi moliyaviy reja va risklarni boshqarish strategiyasi vaqti.
3. **Bajarish bosqichi –** loyihani amalga oshirish ishlab chiqilgan loyiha rejasiga binoan boshlanadi. Ish jarayonlari ishlab chiqiladi va vazifalar jamoa a'zolari o'rtasida taqsimlanadi.
4. **Monitoring va nazorat qilish bosqichi –** jamoa ishining mahsuldorligi, sifati va borishi kuzatiladi va loyiha menejeriga taqdim etiladi. Ushbu bosqichda loyiha xavflari ham nazorat qilinadi va minimallashtiriladi.
5. **Yakuniy bosqich –** loyihaning barcha tadbirlari yakunlandi va amalga oshirildi. Yakuniy tavsif va moliyaviy hisobot taqdim etildi. Jamoa muammolar va yutuqlarni muhokama qilish uchun yig'iladi. Loyiha hujjatlari to'planadi va arxivga saqlanadi.

Slayd	Ko'rsatmalar
16	**Loyihani boshqaruv vositalari**

Jamoalar ishini qo'llab-quvvatlaydigan turli xil vositalar mavjud:

- Elektron pochta – rasmiy va norasmiy aloqa uchun juda muhim aloqa vositasi bo'lib, ayniqsa fayllarni yuborish uchun foydali. Agar jamoangiz o'z domeningiz ostida professional elektron pochta manzillariga ega bo'lsa, bu yanada professionalroq ko'rinadi, masalan - name@organization.com
- Google Calendar – https://calendar.google.com/ - umumiy taqvim jamoa a'zolariga bir sahifada bo'lishlariga va bir-birlarining rejalari va majburiyatlarini (uchrashuvlar, treninglar, sayohatlar va hokazolar) ko'rishlariga yordam beradi
- Google Drive – https://drive.google.com/ - umumiy bulutli tizim jamoaga fayllarni almashishni osonlashtirishi va fayllarni oldinga va orqaga yuborishga yo’l qo’ymasligi mumkin. Shunday qilib, barcha jamoa a'zolari bir xil fayllarni ochishlari va ularni real vaqtda tahrirlashlari mumkin.
- Microsoft Sharepoint - https://www.microsoft.com/en-ww/microsoft-365/sharepoint/collaboration - Google Drive kabi shunga o'xshash bulut tizimi
- Trello - https://trello.com/ - turli vazifalarni toifalarga ajratuvchi loyiha boshqarish vositasi - Bajarish kerak, Bajarishmoqda va Bajarildi - jamoa a'zolariga muayyan vazifalarni belgilash, muddatlar, rang kodlari va boshqalarni qo'shish imkonini beradi.
- Slack - https://slack.com/ - turli kanallar orqali odamlarga kerakli ma'lumotlarni taqdim etadigan xabar almashish dasturi
- Monday.com - https://monday.com/ - jamoangizga vazifalarni taqsimlash va o'sishni kuzatishga yordam beradigan boshqa ish boshqaruvi va unumdorlik ilovasi
- va boshqalar. Iltimos, o’zingizga yoqimlisini ko’rsating!

Ishtirokchilardan o'zlarining sevimli loyihalarini boshqarish vositalaridan umumiy foydalanishini so'rang va ularni nima uchun yoqtirishlarini tushuntirishlarini so'rang.

17	**Donor munosabatlari tsikli**

- Tadqiqot – Barcha toifadagi potentsial donorlarni qidiring. Tadqiqotni missiya/qadriyatlar, ko'lam, harakatlar, mavjud munosabatlar va boshqalar bilan muvofiqlashtirish.

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Saralash – Yuqoridagilarning barchasiga asoslanib, kimga murojaat qilish yaxshiroq ekanligini aniqlang: maksimal darajada mos, minimal ish, maksimal hissa. • Kultivatsiya – O'zaro munosabatlarni rivojlantirishni boshlash/davom ettirish: so'rashdan oldin, kamida bir oz muloqot qiling, sizga nisbatan ijobiy munosabatni rivojlantiring. • So'rash - faqat o'zingizni tayyor his qilganingizda. Yondashuvingiz haqida boshqa birovdan fikr-mulohaza oling. • Minnatdorchilik - 60-80%-i hech qachon minnatdorchilik aytmaydi! Ajralib turish oson. Ijodiy yondashing, inson bo'ling! • O'ziga jalb qilish - jalb qilingan donor muntazam donordir. Maqsadingiz ularni ishingizda sherik qilishdir. • Hisobot berish - ta'sirga e'tibor qarating. Hikoya elementlarini keltiring. Donorlar ham hisobot berishlari kerak!
18	**Loyiha ilovasining asosiy komponentlari** Turli xil dasturlarda turli xil komponentlar mavjud, ammo ularning ba'zilari o'xshashdir. 1. Maqsad va vazifalar 2. Ehtiyojlarni baholash 3. Ta'sir 4. Harakatlar 5. Asosiy bosqichlar va natijalar 6. Byudget Ularni qatnashuvchilar bilan muhokama qiling.
19	**O'z loyihangizni yozing** Ishtirokchilardan 4 kishidan iborat jamoalarni qurishlarini so'rang. Ulardan katta qog'oz varaqlari, stikerlar, markerlar va hokazolarni olishini so’rang. Takliflar uchun haqiqiy qo'ng'iroq qilish uchun ularni turli bosma qo'llanmalar bilan ta'minlang. Ular kamida quyidagilarni o'z ichiga olishi kerak:

Slayd	Ko'rsatmalar

1. Maqsad va vazifalar
2. Ehtiyojlarni baholash
3. Ta'sir
4. Harakatlar
5. Asosiy bosqichlar va natijalar
6. Byudget

Keyin ularga o'zlarining loyiha takliflarini muhokama qilishlari va yozishlari uchun 40 daqiqa bering.

Vaqt tugagach, har bir jamoaga boshqa jamoaning loyihasi bo'yicha taklif bering va uni baholashni so'rang. Ishtirokchilardan bir-birlarining buyruqlariga og'zaki fikr bildirishini so’rang.

20 **Potentsial donorlar**

Har xil turdagi donorlar mavjud, shuning uchun ularning barchasini bilish juda muhimdir

1. Xalqaro tashkilotlar
2. Xalqaro fondlar
3. Milliy/mintaqaviy/mahalliy hukumatni moliyalashtirish imkoniyatlari
4. Milliy/mahalliy fondlar
5. Korporatsiyalar (KIJ dasturlari)
6. Daromadli shaxslar (filantroplar)
7. Jismoniy shaxslar

21 **O'zingiz bilgan barcha donorlar ro'yxatini tuzish**

Ishtirokchilardan stikerlarga yozishlarini so’rang va ular bilgan BARCHA grantlarni ikkita toifaga yozib qo'ying:

- Milliy/mahalliy grantlar (institutsional, munitsipal, biznes…)
- Xalqaro grantlar

Slayd	Ko'rsatmalar
	Ishtirokchilarni barcha loyiha g'oyalari bilan posterga qaytishga taklif qiling va qaysi biri ma'lum bir donorga mos kelishini muhokama qiling.
22	**YI moliyalashtirish va tenderlar portali – Ro'yxatdan o'tish** Ushbu bo'limda O'zbekiston FJT-i uchun mavjud bo'lgan Yevropa Ittifoqini moliyalashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tashkilot YI-ning moliyalashtirish va tenderlar portalida qanday ro‘yxatdan o‘tishi mumkin. U yerda tashkilotlar quyidagi imkoniyatlarni ko'radi: • Mening shaxsiy profilim • Mening tashkilotim • Grantlar: Mening takliflarim • Grantlar: Mening loyihalarim • Sotib olish: Mening shartnomalarim • Sotib olish: Mening CFT obunalarim • Mening rasmiy xabarnomalarim • Mening ekspertlik soham • Mening vazifalarim
23	**YI moliyalashtirish va tenderlar portali – Takliflarni qabul qilish** Tashkilotlar barcha mavjud moliyalashtirish imkoniyatlarini batafsilroq o'rganishlari mumkin: • Grant chaqiruvlari turi • Dastur • Chaqiruv • Yuborish holati • Ochilish sanasi
24	**YI moliyalashtirish va tenderlar portali – Misol** Ushbu slaydda ma'lum bir moliyalashtirish imkoniyati qanday ko'rinishi mumkinligi ko'rsatilgan. Unga quyidagilar kiradi:

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Umumiy ma'lumot • Mavzu yangilanishlari • Mavzu tavsifi • Shartlar va hujjatlar • Hamkorlarni qidirish e'lonlari • Yuborishni boshlash • Mavzu savol-javobi • Yordam olish • Yangilanishlarni so’rash
25	**YI moliyalashtirish va tenderlar portali – Taklif yuborish** Ushbu slaydda taklifni yuborish bosqichlari ko'rsatilgan. Unga quyidagilar kiradi: • Kirish • Mavzu tanlash • Taklif qurish • Ishtirokchilar • Taklif shakllari • Yuborish
26	**YI hamkorlarini topish usuli** YI loyihalariga ariza topshirayotganda, YI hamkorini topish muhim. Yevropa Ittifoqining moliyalashtirish va tender portali tashkilotlarga quyidagi mezonlar asosida ro‘yxatdan o‘tish va o‘z arizalarini topshirish hamda potentsial hamkorlarni izlash imkoniyatini beradi: • Turi • Dastur • Mavzu • Davlat
27	**GBV-Aloqador xalqaro tarmoqlar**

Slayd	Ko'rsatmalar

Yangi hamkorlarni topish yoki shu kabi tashkilotlar bilan kuchlarni birlashtirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan bir nechta xalqaro tarmoqlar mavjud. Bu erda asosiylaridan ba'zilari:

- Evropada gender tengligi alyansi - https://alliance- genderequality.org/
- Gender va zo'ravonlik bo'yicha Yevropa tarmog'i - http://engv.org/

28

Ko'p yillik indikativ dastur 2021-2027

O‘zbekiston YI-ning ayrim dasturlarida ishtirok etish huquqiga ega, barcha ma’lumotlarni quyida topishingiz mumkin:

Yevropa Ittifoqi va O‘zbekiston bilan xalqaro hamkorlik - https://international-partnerships.ec.europa.eu/countries/uzbekistan_en

FJT-lar uchun mumkin bo'lgan Yevropa Ittifoqi dasturlari:

- Xalqaro hamkorliklar - https://international-partnerships.ec.europa.eu/index_en
- ERASMUS+ - https://erasmus-plus.ec.europa.eu/
- Horizon Europe - https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

Asosiy dasturlar quyidagi slaydlarda batafsilroq muhokama qilinadi.

29

Xalqaro hamkorlik (1)

Global Europe: Qo‘shnichilik, taraqqiyot va xalqaro hamkorlik vositasi Yevropa Ittifoqining 2021-2027 yillarga mo‘ljallangan xalqaro hamkorlik uchun asosiy moliyaviy vositasi hisoblanadi. Jami 79,5 milliard yevro ajratilgan holda yangi Global Europe YI-ning barcha uchinchi davlatlar bilan hamkorligini o’z ichiga oladi, qo‘shilishdan oldingi benefitsiarlar va geografik dasturlardan xorijiy davlatlar va hududlar bundan mustasno.

Slayd	Ko'rsatmalar

Tematik ko'p yillik indikativ dasturlar (KID-lar):

- Inson huquqlari va demokratiya
- Fuqarolik jamiyati tashkilotlari
- Tinchlik, barqarorlik va ziddiyatlarning oldini olish
- Global muammolar

30

Xalqaro hamkorlik (2)

Grantga qanday ariza berish kerak?

1. Bizning takliflar va takliflar uchun qo'ng'iroqlar veb-saytida grant imkoniyatini toping - https://webgate.ec.europa.eu/online-services/#/
2. Iltimos, grant da'vogarlari uchun yo'riqnomani diqqat bilan o'qing va tashkilotingiz grant olish huquqiga ega yoki yo'qligini tekshiring - https://wikis.ec.europa.eu/display/ExactExternalWiki/Manual+for+Applicants+-+e-Calls+PROSPECT
3. Tashkilotingizni potentsial arizachi ma'lumotlarini onlayn ro'yxatdan o'tkazish sahifasida ro'yxatdan o'tkazing (PADOR) - https://wikis.ec.europa.eu/display/ExactExternalWiki/e-Calls+PADOR
4. Arizangizni belgilangan muddatlarda va tanlov shartlariga muvofiq, agar ruxsat bo‘lsa, pochta orqali yoki ko‘p hollarda elektron qo‘ng‘iroqlar PROSPECT portali orqali onlayn tarzda topshiring - https://wikis.ec.europa.eu/display/ExactExternalWiki/e Calls+PROSPECT

Grantga ariza topshirish haqida ko'proq ma'lumot olish uchun EXACT Wiki saytiga tashrif buyuring - https://wikis.ec.europa.eu/display/ExactExternalWiki/Applicants

31

Erasmus+

Erasmus+ Yevropa Ittifoqining ta’lim, o‘qitish, yoshlar va sport bo‘yicha asosiy dasturi bo‘lib, uning tashqi faoliyati Yevropa ta’lim hududi va butun dunyo o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlash, ta’lim almashinuvi va mobillik, salohiyatni oshirish va tengdoshlar orqali ijtimoiy aloqalarni mustahkamlashga va o’zaro ta’lim o’rganishga qaratilgan.

Slayd	Ko'rsatmalar
	O‘zbekiston Markaziy Osiyo mintaqasi mezonlariga javob beradi: • 1-ustuvorlik – Xalqaro kredit mobilligi • 2-ustuvorlik - Erasmus Mundus qo'shma magistratura dasturlari • 3-ustuvorlik - Oliy ta’lim imkoniyatlarini oshirish • 4-ustuvorlik - Jean Monnet • 5-ustuvorlik – Bitiruvchilar ERASMUS+ uchun ko'p yillik indikativ dastur 2021-2027 (Tashqi o'lcham) - https://international- partnerships.ec.europa.eu/document/download/ae1b61bc-1638-49bd- a2d6-2f9d5bbf609f_en?filename=mip-2021-c2021-6189-erasmus- annex_en.pdf
32	**Horizon Europe** Horizon Europe – Yevropa Ittifoqining tadqiqot va innovatsiyalarni moliyalashtirish bo‘yicha yetakchi dasturi. Dastur hamkorlikni rag'batlantiradi va global muammolarni yechishda Yevropa Ittifoqi siyosatini ishlab chiqish, qo'llab-quvvatlash va amalga oshirishda tadqiqot va innovatsiyalarning ta'sirini kuchaytiradi. U yuqori bilim va texnologiyalarni yaratish va yanada yaxshiroq tarqatishni qo'llab-quvvatlaydi. Asosiy veb-sayt - https://research-and- innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding- programmes-and-open-calls/horizon-europe_en
33	**Yevropa Ittifoqiga tegishli emas moliyalashtirish dasturlari** …
34	**Loyihalarni yozishda eng yaxshi tajribalar va xatolar** Ishtirokchilardan 2 daqiqa vaqt ajratishlarini so'rang va stikerlarda loyihalarni yozishda o'zlarining eng yaxshi amaliyotlari va xatolarini yozishni so'rang. Masalan:

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Kuchli taklifni yaratish uchun dizayn fikrlash usullarini qo'llash • Taklifga JZ qurbonlarining ovozlarini kiritish • Tasdiqlash uchun etarli vaqt ajratilmaydi • Tegishli sheriklarni topa olmaslik • Va hokazolar
35	**Hamkorlarni qanday topasiz?** Ishtirokchilardan milliy va xalqaro hamkorlarni topish bo'yicha o'z tajribalari bilan o'rtoqlashishini so’rang. Qaysi yondashuvlar eng yaxshi ekanligini muhokama qiling.
36	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

4.

KO'RINISH QOBILIYATI VA TARQATISH VOSITALARI

Slayd	Ko'rsatmalar
2	**Ko'rinish qobiliyati va tarqatish vositalari** Treningning so'nggi qismida fuqarolik FJT-ni kuchaytirishi mumkin bo'lgan ko'rinish qobiliyatiga va tarqatish vositalariga e'tibor qaratiladi. Agar sizda internetga kirish imkoningiz bo'lsa, ba'zi platformalarni birgalikda o'rganishingiz va ishtirokchilarga ba'zi asosiy xususiyatlarni tushuntirishingiz mumkin.
3	**Vebsayt** • Veb-sayt FJT uchun juda muhim, chunki u o'z ishini har tomonlama namoyish qilishi mumkin • Bu xalqaro hamkor tomonidan onlayn topish imkonini sezilarli darajada oshiradi • Bu boshlang'ich sarmoyani talab qiladi, ammo keyin uni boshqarish oson Bepul veb-sayt konstruktorlari: • Google Sites - https://sites.google.com/ • Yola - https://www.yola.com/ • Wix - https://www.wix.com/
4	**Ijtimoiy tarmoqlar** Samarali ijtimoiy media kanallari bir qator sabablarga ko'ra FJT-lari uchun zarurdir: • Barcha manfaatdor tomonlar bilan to’g’ridan-to’g’ri aloqa • Tezkor kanal • Turli platformalar – matn, tasvirlar, video, audio, havolalar… • Xabardorlikni oshiring • O’z ishingizni ko'rsating • Aniq, foydali ma'lumotlarni taqdim eting • Yordam qidirish • Jamiyat qurish

Slayd	Ko'rsatmalar
5	**Facebook maslahatlari (1)** Ehtimol, Facebook eng muhim ijtimoiy tarmoqdir, lekin uning o'ziga xos xususiyatlari bor. • Profilingiz bilan yuqori birinchi taassurot qoldiring (kuchli Facebook muqova fotosurati va tanishtirishdan foydalaning)
6	**Facebook maslahatlari (2)** • Haftada 2-5 marta post yozing, yaxshisi 10:00 va 15:00 oralig’ida • Postlarni oldindan rejalashtiring • O’z ishingiz fotosuratlarini va videolarini ulashing (doim maxfiylikni saqlang) • Ijobiy ma’noda yozing • Vizual kontent – fotosuratlarni, qisqa videolarni, GIF lar, sitatali tasvirlarni, emotikonlarni chop eting • Nima uchun ishingiz muhimligini ko'rsatish uchun hikoya imkoniyatidan foydalaning • 70/20/10 qoidasidan foydalaning: - 70% qiymatli kontent: Aksariyat Facebook kontenti sizning hamjamiyatingizga qiymat berishi kerak. Qiziqarli, ma'lumot beruvchi, ko'ngilochar yoki ilhomlantiruvchi kontentni joylashtiring. Bu kontent ideal tarzda siz tomonidan yaratilgan bo'lishi kerak. - 20% umumiy kontent: Boshqa odamlarning g'oyalari yoki Facebook postlarini (saralangan postlar) baham ko'rish. Bu hatto foydalanuvchi tomonidan yaratilgan kontent bo'lishi mumkin. - 10% reklama kontenti: Dasturlaringizni, chora- tadbirlaringizni, mablag' yig'ish kampaniyasini, blogingizni yoki asosan reklama tabiyatiga ega bo'lgan narsalarni targ'ib qilish. • Obunachilaringiz bilan muloqot qiling - barcha fikrlarga javob bering, hatto layk bosib bo’lsa ham • Belgilangan postlardan foydalaning
7	**Facebook maslahatlarips (3)** • Facebook reklamalariga sarmoya kiriting

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Sahifangizga va postlaringizga "Donat qilish" tugmasini qo'shing • Hikoyalar va rilsdan foydalaning • Ta’limga e’tibor qarating – oyiga bir marta Facebook Newsroom-ni tekshiring, YouTube darslarini tomosha qiling va hokazolar. • Notijoriy Facebook guruhlariga qo'shiling
8	**Instagram maslahatlari** • Agar sizda Facebook ilovasi bo'lsa, uni Instagram-ga ulang va shunda siz bir nechta manzillarga post yuborishingiz mumkin • Platforma uchun maxsus tayyorlangan yangi tarkibni ishlab chiqing • Yuqori sifatli tasvir va videolarni chop etishingiz mumkinligiga ishonch hosil qiling • Barqaror ko'rinish quring • Ko’proq video kontent (rils) chop eting • Belgilangan postlardan foydalaning • Tegishli heshteglardan foydalaning • Subtitrlar, hikoyalar va videolarda teglardan foydalaning • Boshqa sahifalar bilan birga ishlashdan ko'proq foydalanish uchun Instagram Collab-dan foydalaning • Hikoyalarni yuklang va hikoyalarni asosiy voqealarga saqlang • Instagram-da reklamalarni ko'rib chiqing • Qo'llab-quvvatlovchilardan post xabarnomalarini yoqishni so'rang
9	**Telegram maslahatlari** • Telegram biznes hisob qaydnomasini yarating • Telegram botini yarating • Yaqin atrofdagi odamlarni qo’shish • Kerak bo’lsa, maxfiy chatlardan foydalaning • Telegram chatbotidan foydalaning
10	**YouTube maslahatlari** • Brendli kanal yarating

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Videongiz nomlari va tavsiflarini optimallashtiring • Individual eskizlardan foydalaning • Tinglovchilaringiz bilan muloqot qiling • Rivojlanishingizni kuzatib borish uchun analitikadan foydalaning • Hikoya aytish • Xabaringizni etkazish uchun vizual vositalardan foydalaning • Yaxshi kamera va mikrofonga sarmoya qiling. • Videolaringizni ijtimoiy tarmoqlarda ko’rsating • Boshqa notijoriy tashkilotlar bilan hamkorlik qiling
11	**TikTok maslahatlari** • Muntazam ravishda post chop eting • Trenddagi kontentlarni bilib oling va unda ishtirok eting • Qiziqarli, bilim olish mazmunini yarating • O'z o’rningizni toping va unga joylashing • TikTok LIVE afzalligidan foydalaning • Inflyuenserlarni jalb qiling
12	**Canva maslahatlari** Canva tasvirlar, taqdimotlar, logotiplar va hokazolarni yaratish uchun ajoyib vositadir. • Ajoyib dizaynlar • Ajoyib bepul tasvirlar • Ajoyib suratlarr va belgilar • Bepul asosiy versiyasi • Canva for Nonprofits dasturiga ariza topshirish - https://www.canva.com/canva-for-nonprofits/
13	**Media hamkorlik maslahatlari** Media hamkorlar sizning xabarlaringizni tarqatishda ishonchli ittifoqchilar bo'lishi mumkin. Bu erda ular bilan qanday qilib muvaffaqiyatli ishlash bo'yicha ba'zi maslahatlar mavjud:

Slayd	Ko'rsatmalar
	• Milliy, mintaqaviy va mahalliy jurnalistlar (inson huquqlari, JZ va boshqalar bilan shug'ullanadigan) ishingizdan qanday manfaatdor bo’lishi mumkinligini o’rganing • O'zingizni va tashkilotingizni tanishtira olishingiz uchun biz bilan bog'laning • Aloqa nuqtasini saqlang va munosabatlarni rivojlantiring • Ularni tadbirlaringizga taklif eting • Ularni pres-relizlar yuboring • Ularga aniq harakatlar va hollar haqida tegishli ma'lumotlarni yuboring
14	**Savollar va izohlar vaqti** Ishtirokchilardan treningning ushbu qismiga oid savollari yoki sharhlari bor-yo'qligini so'rang

EQUAL

ADABIYOTLAR

- Yevropa Kengashining ayollarga nisbatan zo'ravonlik va oiladagi zo'ravonlikning oldini olish va unga qarshi kurashish to'g'risidagi konventsiyasi, Istanbul, 11.V.2011, https://rm.coe.int/168008482e
- Genderga asoslangan zo'ravonlikning axloqiy hikoyasi. Genderga asoslangan zo'ravonlik bo'yicha Irlandiya konsortsiumi. https://www.gbv.ie/wp- content/uploads/2022/05/ICGBV-Guide-to-Ethical-Storytelling-on- Gender-Based-Violence.pdf
- Yevropa Kengashining ayollarga nisbatan zo'ravonlik va oiladagi zo'ravonlikning oldini olish va unga qarshi kurashish to'g'risidagi konventsiyasining tushintirish hisoboti, Istanbul, 11.V.2011, https://rm.coe.int/1680a48903
- Gender asosidagi zo'ravonlik qurbonlariga yuridik yordam ko'rsatish bo'yicha qo'llanma. Demokratiya va taraqqiyot uchun Arab uyg'onish davri 2019. https://www.un.org/sexualviolenceinconflict/wp-content/uploads/2022/03/Guidance-for-the-provision-of-legal-support-to-victims-of-gender-based-violence-UNICEF-UNFPA-UNHCR-UNA050-Jordan-2019-1.pdf
- Istanbul konventsiyasi standartlariga muvofiq ayollarga nisbatan zo'ravonlik qurbonlarini qo'llab-quvvatlash xizmatlarining xaritasini tuzish. Metodika va vositalar. Yevropa Kengashi. 2018. https://rm.coe.int/final-vaw-support-2019- eng-forms/168093b8b9
- JZ bo'yicha standart operatsion protseduralarga ko'p tarmoqli javobning bir qismi sifatida psixo-ijtimoiy xizmatlarni taqdim etish. UNFPA. 2015. https://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/SOPs_psycho- social%20services_eng.pdf
- Oiladagi zo'ravonlikka duchor bo'lgan ayollarning ijtimoiy-professional (qayta) integratsiyalashuvi: Birgalikda ishlash uchun tavsiyalar. 2022. https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/ffc52e08-008f-44ed-8eeb-59da9b72f2c4/ACTIV_IO3-EN.pdf
- Zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollarni qayta integratsiya va reabilitatsiya qilish. Ayollarga nisbatan zo'ravonlikka va uydagi zo'ravonlikka barham berish bo'yicha milliy tarmoq. 2022. https://glasprotivnasilstvo.org.mk/wp-content/uploads/2022/05/Broshura-reintegratsija.pdf

- Amaliy maslahatlar: Samarali propaganda qadamlari. EuroMed huquqlari. 2022.https://euromedrights.org/wp-content/uploads/2020/07/Advocacy- factsheets.pdf
- JZ haqida xabardorlikni oshirish kampaniyalarini o'tkazish bo'yicha asosiy maslahatlar. JZ AoR yordam xizmati. 2022. https://www.sddirect.org.uk/resource/tip-sheet- top-tips-conducting-gbv-awareness-raising-campaigns